

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
**ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

(на матеріалах: Заставнівська територіальна громада
(Чернівецька область, Чернівецький район, м. Заставна)

Студента 2 курсу, 702 групи,
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа,
страхування та фондовий
ринок»
освітньої програми
«Фінансовий моніторинг та
податковий менеджмент»

Величка
Михайла
Віталійовича

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Мустеца
Ірина
Василівна

В.о.завідувача кафедри:
к.е.н., доцент

Багрій
Конон
Леонідович

Чернівці 2025

АНОТАЦІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студента (ки) Величка Михайла Віталійовича

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Тема роботи: Облік та аналіз доходів і видатків місцевих бюджетів: проблеми та перспективи

Анотація

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено економіко-теоретичні засади формування місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, детально розглянуто децентралізацію територіальних громад в Україні на шляху до Євроінтеграції. У другому розділі здійснена оцінка фінансово-господарської діяльності Заставнівської ТГ, а саме доходів та витрат. ВУ третьому розділі визначено шляхи удосконалення стратегічних напрямків розвитку територіальної громади, розроблено індивідуальне завдання розвитку громади до 2030 року.

Кваліфікаційна робота викладена на 62 сторінках комп'ютерного тексту. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

Ключові слова: *фінансовий стан, доходи територіальної громади, витрати територіальної громади, децентралізація*

The summary

The first chapter of the qualification work examines the economic and theoretical foundations of local budget formation under martial law, with a detailed analysis of the decentralization of territorial communities in Ukraine on the path to European integration. The second chapter provides an assessment of the financial and economic activities of the Zastavna Territorial Community, specifically focusing on revenues and expenditures. In the third chapter, ways to improve the strategic directions of the community's development are identified, and an individual development plan for the community until 2030 is proposed.

The qualification work is presented on 62 pages of computer text. It consists of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations, a list of references, and appendices.

Keywords: financial condition, territorial community revenues, territorial community expenditures, decentralization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	6
1.1. Децентралізація територіальних громад в Україні на шляху до Євроінтеграції.....	6
1.2. Сучасний тренд економічна складова формування доходів територіальних громад.....	14
1.3. Видатки місцевих бюджетів в умовах воєнного стану.....	24
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСТАВНІВСЬКОЇ ТГ.....	35
2.1. Організаційно економічна характеристика Заставнівської ТГ.....	35
2.2. Доходи Заставнівської ТГ та їх оцінка.....	40
2.3. Оцінка витрат Заставнівської територіальної громади	46
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	53
3.1. SWOT-аналіз економічних показників діяльності Заставнівської ТГ..	53
3.2. Визначення прогностичних фінансових показників діяльності Заставнівської ТГ.....	54
3.3. Розробка індивідуального завдання розвитку територіальної громади до 2030 р.....	56
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

У 2024 році Україна зберегла високий рівень економічної та бюджетної стійкості, попри триваючу повномасштабну війну та масштабні руйнування критичної інфраструктури. Державна політика була спрямована на ефективне поєднання заходів зі стимулювання економічної активності та підтримки підприємництва із забезпеченням обороноздатності країни та дотриманням соціальних стандартів для населення. Водночас значну увагу приділено підтримці територіальних громад шляхом надання міжбюджетних трансфертів, дотацій і субвенцій, що забезпечило стабільне функціонування системи місцевого самоврядування, у тому числі в деокупованих і постраждалих регіонах.

Питанням формування доходів та здійснення витрат територіальних громад приділяли увагу ціле коло науковців, а саме: Казюк Я., Венцел В., Демиденко С., Герасимчук І., Павлюк А. П., Горин В. П., Савчук С. В., Беневська, Л. [26,28,33,48]. Що підтверджує актуальність дослідження.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних засад обліку й аналізу доходів і видатків місцевих бюджетів.

Завданням випускної роботи є:

- 1) дослідити децентралізацію територіальних громад на шляху до Євроінтеграції;
- 2) визначити сучасний тренд формування доходів територіальних громад;
- 3) оцінити видатки місцевих бюджетів в умовах війни;
- 4) охарактеризувати економічну характеристику Заставнівської ТГ;
- 5) розглянути доходи громади;
- 6) провести SWOT-аналіз економічних показників діяльності;
- 7) розробити індивідуальне завдання розвитку ТГ.

Об’єкт дослідження: фінансово-бюджетна діяльність органів місцевого самоврядування, пов’язана з формуванням, розподілом і використанням коштів місцевих бюджетів.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні аспекти організації обліку і проведення аналізу доходів та видатків місцевих бюджетів, а також проблеми й перспективи їх удосконалення в умовах сучасних економічних викликів.

Методи дослідження. У процесі виконання випускної кваліфікаційної роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема абстрагування, аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, спостереження та документальну перевірку. Для оцінки фінансових потоків і показників ефективності діяльності територіальної громади застосовано економіко-математичні методи з використанням програми Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Основу нормативно-правової бази дослідження становлять Закони України, Бюджетний кодекс України та Податковий кодекс України, а також інструкції щодо формування фінансової звітності, постанови Національного банку України, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі та Міжнародні стандарти фінансової звітності. Крім того, у дослідженні використано внутрішні інструкції, положення та звітні матеріали Заставнівської територіальної громади, що дозволило здійснити практичний аналіз на основі реальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад удосконалення фінансового потенціалу територіальної громади в перспективних періодах, що передбачає підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами, оптимізацію структури доходів і видатків, а також посилення ролі фінансового аналізу у процесі стратегічного планування розвитку громади.

Основні положення наукової новизни, які виносяться на захист, полягають у такому:

удосконалено:

- індивідуальне завдання розвитку Заставнівської територіальної громади до 2030 рр. з врахуванням аналітичних показників за попередні періоди, які впливають на стратегічний розвиток, враховуючи унікальні властивості території.

- стратегічну ціль розвитку Заставнівської громади «Конкурентна громада», що дозволить покращити фінансове становище, трудові ресурси, відтік молоді та культуру підприємництва.

отримали подальший розвиток:

- розробка стратегічних напрямків розвитку громади з використанням SWOT-аналізу економічних складових.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що застосування розроблених підходів до ефективного управління фінансовими ресурсами територіальної громади сприятиме підвищенню рівня її економічного, соціального та екологічного розвитку у майбутніх періодах. Запропоновані у випускній кваліфікаційній роботі рекомендації впроваджено в практичну діяльність Заставнівської територіальної громади, що підтверджує їх прикладний характер і практичну цінність.

Апробація результатів випускної кваліфікаційної роботи. Отримані результати досліджень опубліковані в науковому збірнику студентських наукових праць ЧТЕІ ДТЕУ, та пройшли апробацію на міжнародній науковій конференції іноземними мовами [53,54].

Структура випускної кваліфікаційної роботи наступна: вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел становить 70 джерела та додатки. Загальний обсяг роботи складає 62 ст., а також 22 рис. та 12 табл., 31 ст. 17 додатків.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Децентралізація територіальних громад в Україні на шляху до Євроінтеграції

Децентралізація є однією з найважливіших реформ сучасної України, спрямованою на посилення спроможності територіальних громад та підвищення ефективності публічного управління. В умовах збройної агресії проти України питання функціонування та розвитку місцевого самоврядування набуває особливої актуальності. Саме децентралізована модель влади виявилася більш гнучкою та стійкою до кризових ситуацій, що дало змогу громадам ефективно діяти навіть в умовах воєнного стану.

За умов воєнного стану особливо важливим є забезпечення своєчасного, належного та безперервного виконання державного і місцевих бюджетів. Відповідно до пункту 12 статті 2 Бюджетного кодексу України, бюджетними установами визнаються органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також створені ними організації, що утримуються виключно за рахунок коштів державного або місцевого бюджету [1].

Бюджетні установи є неприбутковими, тобто їхня діяльність не спрямована на отримання прибутку, а на надання послуг для задоволення потреб населення. Фінансування такої діяльності здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Однак сьогодні більшість бюджетних установ стикається з проблемами недостатнього фінансування та нестачею ресурсів для покриття власних потреб. Через це виконання бюджетних програм та ефективність використання коштів мають перебувати під постійним контролем відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування.

Основним завданням публічного управління є забезпечення ефективного управління ресурсами, що передбачає результативне формування та раціональний розподіл бюджету, диверсифікацію джерел фінансування, боротьбу з корупцією, впровадження механізмів фінансової прозорості, стимулювання економічної активності та розвитку громад, а також підтримку підприємництва.

У своїх дослідженнях Супрун М. та Янг Н. зазначають, що близько 70% законодавства Європейського Союзу має безпосередній вплив на місцевий розвиток у країнах-членах. Окремі напрями європейської політики є досить масштабними та потребують значних фінансових ресурсів. Зокрема, реалізація Європейської зеленої угоди (European Green Deal) передбачає інвестиції в розмірі близько 520 мільярдів євро у період 2021–2030 років. За орієнтовними розрахунками, кожна з 27 країн-членів має інвестувати в середньому 19 мільярдів євро щороку для впровадження цієї політики. Відповідно до даних Європейського комітету регіонів, близько 80% коштів, спрямованих на реалізацію Зеленої угоди, використовуються саме на місцевому рівні. [2].

Аспекти, що мають значення для місцевого самоврядування, присутні практично в кожному з 34 розділів законодавства Європейського Союзу. Варто зазначити, що чим більш децентралізованою є держава та ширшими є повноваження органів місцевого самоврядування, тим сильніше відчувається вплив законодавства ЄС на місцевому рівні.

У Звіті за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС визначено основні кластери та переговорні розділи на шляху до Європейської інтеграції, що наведено на рис.1.1. [3].

Вплив законодавства ЄС на місцевий рівень проявляється у таких напрямках:

- 1) отримання прямих вигод від проєктів, що фінансуються ЄС у межах політики згуртованості (розділ 22 законодавства ЄС) та інших програм. Це

включає підвищення стандартів, зокрема у сфері охорони довкілля, а також покращення якості життя населення.

2) Зниження витрат на товари та послуги завдяки розширенню доступу до ринку та підвищенню прозорості використання державних коштів шляхом упровадження стандартів ЄС у сфері публічних закупівель (розділ 5)[2].

ПЕРЕГОВОРНІ РОЗДІЛИ ТА КЛАСТЕРИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ПЕРЕГОВОРНИМ ПРОЦЕСОМ ЩОДО ЧЛЕНСТВА В ЄС

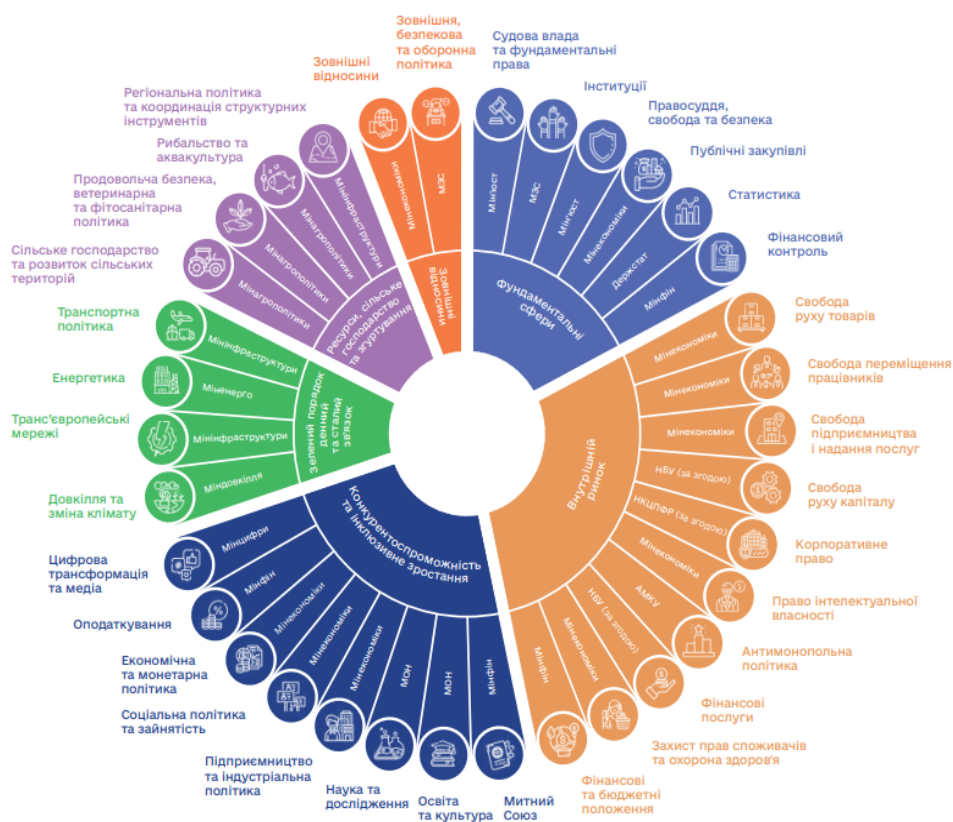

Рис.1.1. Переговорні кластери на шляху до Європейської інтеграції [3].

Даний напрямок підтримує Безгін А., який зазначає, що говорячи про євроінтеграцію, слід розуміти, що роль регіонів є не менш важливою, ніж роль громад чи центральної влади. Саме на цьому базується європейська політика згуртованості. У цьому напрямі нам необхідно послідовно працювати. Розділ 22 законодавства ЄС має стати орієнтиром для нашої подальшої діяльності в період підготовки до вступу до ЄС. Ми повинні

розробити дорожню карту формування в Україні політики згуртованості, якої наразі немає, і через це ми суттєво відстаємо. Важливо, щоб ця дорожня карта була інтегрована та узгоджена з планом підтримки України на суму 50 мільярдів євро, який ЄС анонсував на 2024–2027 роки [4].

30 вересня 2025 року Україна спільно з Європейською Комісією завершила офіційний скринінг відповідності національного законодавства нормам права Європейського Союзу. Заключна двостороння сесія була присвячена розгляду розділу 22 - «Регіональна політика та координація структурних інструментів», що входить до складу Кластера 5 «Ресурси, сільське господарство та згуртованість» [5].

Взаємозв'язок між децентралізацією та Євроінтеграцією досліджували такі науковці, як: Солодкий С., Левонюк Т., Баласанян В., Дзюпин М., Калашнікова О., Козун Є., Бобиренко В., Біденко Ю. [6]. Станом на 10 січня 2020 року в Україні було створено 1029 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які отримали власні повноваження, бюджети та зобов'язання.

У результаті такого об'єднання визначається новий адміністративний центр, у якому створюються спільні органи самоврядування для всіх населених пунктів громади.

Про успішність реформи децентралізації свідчить позитивне ставлення громадян: значна частина українців підтримує цей процес. Зокрема, 43% опитаних схвалювали кроки влади у напрямі децентралізації, тоді як негативно ставилися лише 27%. Водночас 61% респондентів зазначили, що поки не відчували суттєвих змін, пов'язаних із використанням додаткових фінансових ресурсів, які отримали місцеві бюджети [7].

Спостерігачі відзначають, що органи місцевої влади нині стали більш чутливими до очікувань та потреб мешканців громад. Якщо раніше місцеві політики могли ігнорувати ініціативи громадян, посиляючись на відсутність фінансування чи схвалення з боку центральної влади, то сьогодні ситуація істотно змінилася.

Активно розвивається практика «бюджетів участі», що є майже безпрецедентним явищем для пострадянського простору. Вона передбачає залучення представників громадянського суспільства до процесу ухвалення рішень щодо розподілу бюджетних коштів, дозволяючи активним мешканцям впливати на визначення пріоритетів місцевого розвитку.

Бернар М. зазначає, що аналітики з регіонів також наголошують на підвищенні відповідальності та підзвітності місцевих політиків. Це особливо помітно у сільській місцевості, де влада нині зосереджена в руках обраних громадою представників, що сприяє зростанню довіри до органів місцевого самоврядування [8].

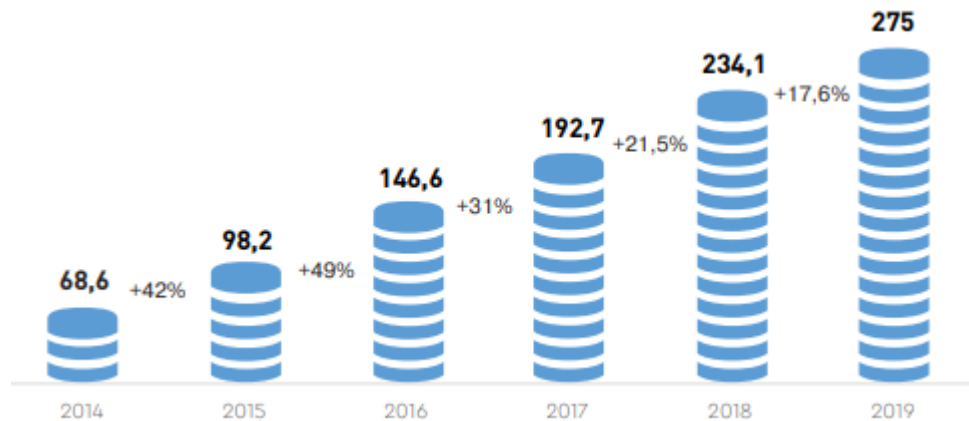

Рис.1.2. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів з 2014 до 2019 рр. (млрд.грн.) [9]

Представники об'єднаних територіальних громад одностайно вважають збільшення місцевих бюджетів головним досягненням реформи децентралізації. Розширення фінансових можливостей громад дало змогу ефективніше вирішувати локальні проблеми та реалізовувати розвиткові проекти.

Такий результат став можливим, зокрема, завдяки внесенню змін до Бюджетного кодексу України, які розширили фінансову самостійність органів місцевого самоврядування [1].

Зокрема, у 2018 році обсяг власних доходів загального фонду місцевих бюджетів України становив 234,1 млрд. грн., тоді як у 2014 році цей показник дорівнював лише 68,6 млрд. грн. За підсумками 2019 року, доходи місцевих бюджетів зросли до 275 млрд. грн., що свідчить про суттєве посилення фінансової спроможності громад, що наведено на рис.1.2.

Захарченко О. зазначає, що завдяки децентралізації з'явилися Центри надання адміністративних послуг, дослідження показало, що станом на 1 жовтня 2019 року кількість ЦНАПів в Україні становила - 806 центрів [10].

Крім того, з'явилася практика використання «мобільних адміністраторів» - спеціальних автомобілів, які виконують функцію пересувного ЦНАПу для віддалених населених пунктів. Це дозволяє мешканцям, зокрема людям похилого віку, особам з постійними або тимчасовими вадами здоров'я та тим, хто має труднощі з пересуванням, отримувати адміністративні послуги безпосередньо вдома [11].

Місцева влада почала звертати увагу на проблеми, які раніше залишалися поза увагою через нестачу фінансів або брак бажання їх вирішувати. Зокрема, багато об'єднаних територіальних громад вирішили питання вивезення твердих побутових відходів, організували міжміське транспортне сполучення та запровадили спеціальний транспорт для людей похилого віку та осіб з інвалідністю.

Міста та села стали активніше розвивати свої туристичні можливості. Наприклад, Новоміська ОТГ у Львівській області отримала грант у 1 млн. євро для створення туристичного містечка, стилізованого під ковбойський Дикий Захід із елементами української автентики [12]. Багато громад також регулярно організовують спеціальні фестивалі, спрямовані на залучення туристів та популяризацію місцевої культури, що сприяє залученню інвестицій та розвитку територій.

Важливим кроком є і міжмуніципальне співробітництво, яке засноване на відповідних угодах. Воно допомагає подолати проблеми, пов'язані із браком ресурсів. Станом на 2019 рік в Реєстрі договорів про співробітництво територіальних громад було зареєстровано 450 договорів [13].

На думку українських урядовців, це призвело до появи об'єднаних територіальних громад, які не завжди були спроможними забезпечити належний рівень послуг та гарантувати власний економічний розвиток [14].

Бабак А. зазначає, що 73% об'єднаних громад в Україні мають дотаційні бюджети, тобто значною мірою залежать від фінансової підтримки держави [15].

Слід врахувати і думку зарубіжних вчених та досвід передових Європейських країн, так німецький науковець Розел Ф. зазначає, що існують і певні ризики під час проведення децентралізації. Прикладом є 2017 рік, коли сотні тисяч громадян виступили проти примусового об'єднання місцевих органів влади у двох федеральних землях Східної Німеччини. У деяких містах рівень громадянського протесту досяг рівня 1989 року, коли у Східній Німеччині відбулися масові виступи проти комуністичного режиму [16].

Соціологічне опитування проведені в довоєнний період у 2018 році свідчать про наступне: 16% опитаних добре розуміли суть реформи децентралізації, тоді як 60% лише щось чули про неї (у 2017 році цей показник становив 62%). Це свідчить, що громадськість підтримує реформу в загальних рисах, проте її суть не завжди зрозуміла, тому інформаційно-роз'яснювальна робота повинна тривати [17].

Експерти Групи фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Міністерстві розвитку громад та територій проаналізували фінансові показники 665 ОТГ за 2018 рік. Дослідження показало, що невеликі за територією та чисельністю населення громади здебільшого

характеризуються низькою фінансовою спроможністю. Виняток становлять ті ТГ, на території яких розташовані бюджетоутворюючі підприємства, що забезпечують значні доходи місцевого бюджету [17].

Отже з метою подальшого удосконалення децентралізаційних процесів на шляху до Євроінтеграції, у воєнний та післявоєнний період, нами рекомендовано подальша робота в таких напрямках:

- 1) Продовжувати активно докладати зусилля із впровадження відповідного українського законодавства щодо Євроінтеграції;
- 2) Посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу.
- 3) Враховувати специфічні характеристики регіонів;
- 4) Пріоритетними вважати проекти розвитку;
- 5) Продовжувати навчання кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування;
- 6) Будувати партнерські відносини між громадами, підписувати меморандуми співпраці;
- 7) Бути ініціативними у напрямку локальної демократії.
- 8) Продовжувати організацію study tours.
- 9) Сприяти налагодженню діалогів.
- 10) Здійснювати контроль за асигнуваннями та видатками ТГ.

Також з метою контролю за цільовим використанням бюджетних коштів доцільно продовжувати впровадження внутрішнього аудиту, про, що зазначають у своїй дослідженні Мустеца І. та Мустеца Н. [21,24].

Таким чином нами встановлено значний інтерес до питання дослідження, слід відмітити, що основними фінансовими ресурсами, які спроможні активізовувати усі механізми розвитку об'єднаних громад є категорії доходів та витрат, які формують бюджет громад. Саме питання оцінки і визнання доходів та витрат суб'єктів державного сектору є об'єктом дослідження у випускній кваліфікаційній роботі.

1.2. Сучасний тренд та економічна складова формування доходів територіальних громад

Економічна складова та класифікація доходів територіальних громад знаходиться в полі зору багатьох науковців, розглянемо напрямки їх досліджень детально. Формування доходів територіальних громад досліджував Уманець Л.В. [25], також в даному напрямку працювали Герасимчук І., Венцел В., Демиденко С., Казюк Я. [26], аналітичний огляд громад розглядав Дударенко Є.О., та Куценко Т.Ф. [27], особливості формування громад, а також проблемні питання в їх життєдіяльності досліджував Павлюк А.П. [28], фінансові джерела формування дохідної частини бюджету, як головну складову соціально-економічного розвитку досліджував Петрушенко Ю.М. [29], також Шилепницький П., Октисюк А., Захарова О. досліджувати детально реформу децентралізації та основні управлінські рішення в даному напрямку дослідження [30]. Таким чином можна сказати, що дане питання є актуальним у випускній роботі і потребує подальших досліджень.

До основних проблем, які, за оцінками експертів, стримували розвиток територіальних громад у дореформений період, належать: хронічна нестача бюджетних коштів органів місцевого самоврядування; неефективна та витратна система місцевого оподаткування; відсутність зацікавленості органів місцевого самоврядування в акумулюванні коштів до державного та місцевих бюджетів, що зумовлювалося недоліками системи фінансового вирівнювання між адміністративно-територіальними одиницями; наявність суперечностей у законодавстві щодо організації місцевого самоврядування, розподілу власності між органами державної, регіональної влади та місцевого самоврядування, а також у питаннях

оподаткування, бюджетної системи, бюджетного устрою та міжбюджетних відносин.

Додатковими стримувальними чинниками були відсутність повноцінного та самодостатнього регіонального самоврядування на районному й обласному рівнях, нестача інструментів для забезпечення цієї самодостатності, потреба у значних капіталовкладеннях у більшість об'єктів комунальної власності, а також відсутність дієвих механізмів стимулювання розвитку депресивних територій і державної підтримки місцевого та регіонального розвитку загалом [25].

Отже, у процесі реалізації реформи було започатковано формування умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних і самодостатніх соціальних спільнот, члени яких здатні ефективно захищати власні права та інтереси шляхом участі у вирішенні питань місцевого значення. Це стало можливим завдяки створенню реальної організаційної та фінансової автономії територіальних громад і органів місцевого самоврядування.

Передусім фінансова самодостатність територіальних громад забезпечується за рахунок доходів місцевих бюджетів, структура яких, відповідно до Бюджетного кодексу України, включає такі основні джерела надходжень:

- податкові надходження — обов'язкові платежі, що сплачуються платниками податків відповідно до податкового законодавства;
- неподаткові надходження — доходи, отримані державою від використання майна, підприємницької діяльності, застосування фінансових санкцій та інших джерел, не пов'язаних із податками, зборами чи обов'язковими платежами;
- доходи від операцій з капіталом — надходження від реалізації основних засобів, дорогоцінних металів і каміння, державних запасів товарів, землі та нематеріальних активів;

– трансферти – кошти, що надходять від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, іноземних держав або міжнародних організацій на безоплатній і безповоротній основі [1].

У бюджетній системі України доходи місцевих бюджетів поділяються на такі основні групи: податкові та неподаткові надходження, міжбюджетні трансферти (субвенції та дотації), а також доходи від операцій з капіталом. Бюджетний кодекс України визначає склад доходів місцевих бюджетів різних рівнів і встановлює правила їх розподілу між відповідними бюджетами.

Водночас Податковий кодекс України регулює всі аспекти, пов'язані зі справлянням податків і зборів, надаючи нормативні положення щодо їх встановлення та сплати. Порядок справляння як місцевих, так і загальнодержавних податків визначається положеннями Податкового кодексу України [31].

Верховна Рада України наділена повноваженнями щодо встановлення загальнодержавних податків і зборів. Водночас органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції мають право запроваджувати місцеві податки та збори.

Згідно з чинним законодавством, стаття 9 Податкового кодексу України закріплює перелік загальнодержавних і місцевих податків та зборів [31]. Класифікація доходів за місцем зарахування наведено в дод. А1.

Бюджетний кодекс України встановлює, що місцеві податки і збори зараховуються безпосередньо до місцевих бюджетів, тоді як загальнодержавні податки розподіляються між державним і місцевими бюджетами у визначених законодавством пропорціях.

Нами систематизовано нормативи зарахування загальнодержавних податків і зборів до всіх місцевих бюджетів у дод. А2.

Аналізуючи наведені дані в дод. А2, слід зазначити, що податок на додану вартість, який є непрямим податком і включається до вартості товарів, робіт і послуг, сплачується споживачем, проте обліковується та

перераховується до бюджету продавцем. При цьому надходження від податку на додану вартість повністю зараховуються до державного бюджету та не надходять до місцевих бюджетів. Ставка податку становить 20 %, а для окремих операцій, визначених Податковим кодексом України, застосовуються пільгові ставки у розмірі 7 % та 0 % [31].

До складу місцевих бюджетів зараховується повний обсяг податку на прибуток, який сплачують підприємства та фінансові установи, що перебувають у комунальній власності. Водночас податок на прибуток, сплачений іншими підприємствами, надходить лише до обласних бюджетів або бюджету міста Києва в розмірі 10 % від загальної суми надходжень. Інші місцеві бюджети не отримують коштів від цього виду податку. Такий порядок розподілу податкових надходжень має суттєве значення для забезпечення фінансової спроможності місцевих програм і ініціатив.

Дослідження показало, що із загальнодержавних податків до спеціального фонду місцевих бюджетів зараховується 80 % екологічного податку (за винятком екологічного податку, визначеного пунктом 161 частини другої статті 29 Податкового кодексу України). Отримані кошти розподіляються між бюджетами відповідно до затверджених нормативів, а саме: до сільських, селищних, міських бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25 %, до обласних бюджетів – 55 %, а до бюджету міста Києва – 80 % [32].

Важливою характеристикою системи місцевого оподаткування є те, що встановлення місцевих податків і зборів належить до компетенції відповідних представницьких органів - сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад - у межах визначених законодавством повноважень. Такий підхід забезпечує територіальним громадам можливість формувати власну податкову політику з урахуванням специфічних соціально-економічних умов і потреб розвитку відповідної території. Це сприяє підвищенню гнучкості системи місцевих

фінансів і більш ефективному управлінню бюджетними ресурсами на локальному рівні [33].

Перелік місцевих податків і зборів, а також граничні розміри їх ставок установлюються Податковим кодексом України та є обов'язковими до застосування на всій території держави. Водночас місцевим радам заборонено запроваджувати будь-які податки або збори, не передбачені чинним законодавством, що гарантує правову визначеність і забезпечує єдність податкової системи.

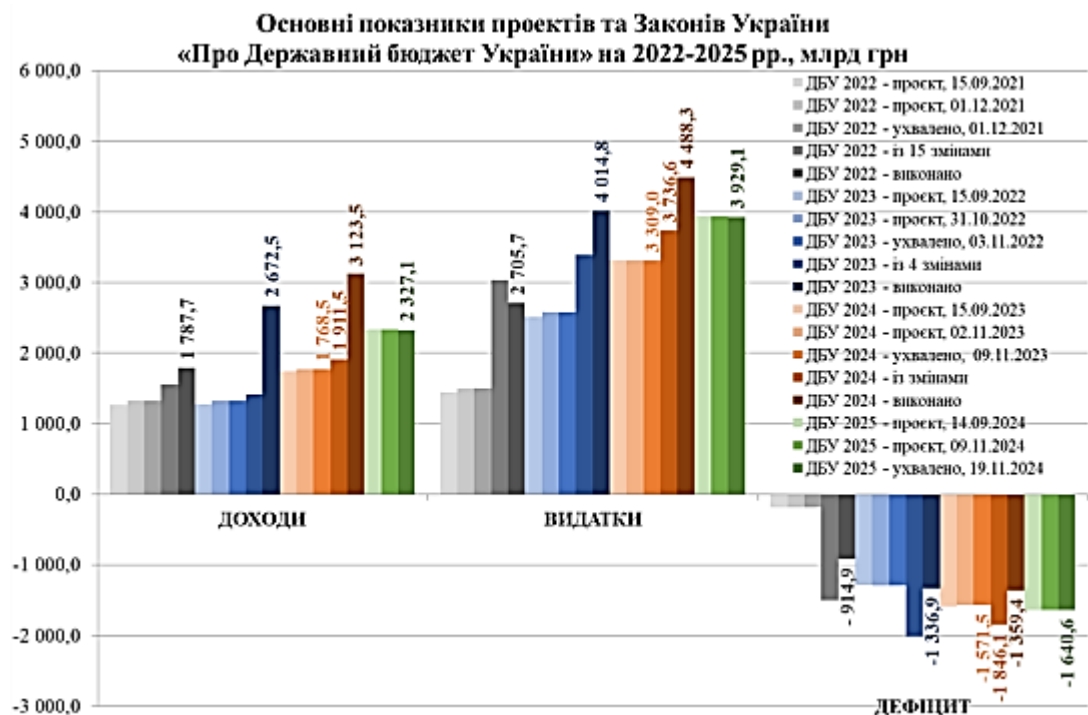

Рис.1.1. Динаміка доходів, видатків та дефіциту державного бюджету України в 2022–2024 рр., млрд. грн. [37]

До складу місцевих податків належать податок на майно та єдиний податок. Податок на майно включає податок на нерухоме майно (крім земельних ділянок), транспортний податок і плату за землю. Така структура оподаткування створює додаткові можливості для формування дохідної бази місцевих бюджетів, сприяє фінансовому зміцненню територіальних громад і розвитку місцевої інфраструктури.

До місцевих зборів відносяться збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір, які також виступають інструментами наповнення місцевих бюджетів та стимулювання економічної активності на відповідних територіях [34]. Динаміка доходів та видатків та дефіциту державного бюджету в 2022-2024 рр. наведено на рис.1.1.

У 2024 році формування та виконання Державного бюджету України відбувалося в умовах надзвичайної складності, зумовлених дією воєнного стану та необхідністю залучення зовнішніх джерел фінансування. Попри це, суб'єкти господарювання та державні інституції продемонстрували високий рівень стійкості, що дало змогу забезпечити відновлення економічної динаміки та створити передумови для ефективного виконання Державного бюджету України у 2025 році [35].

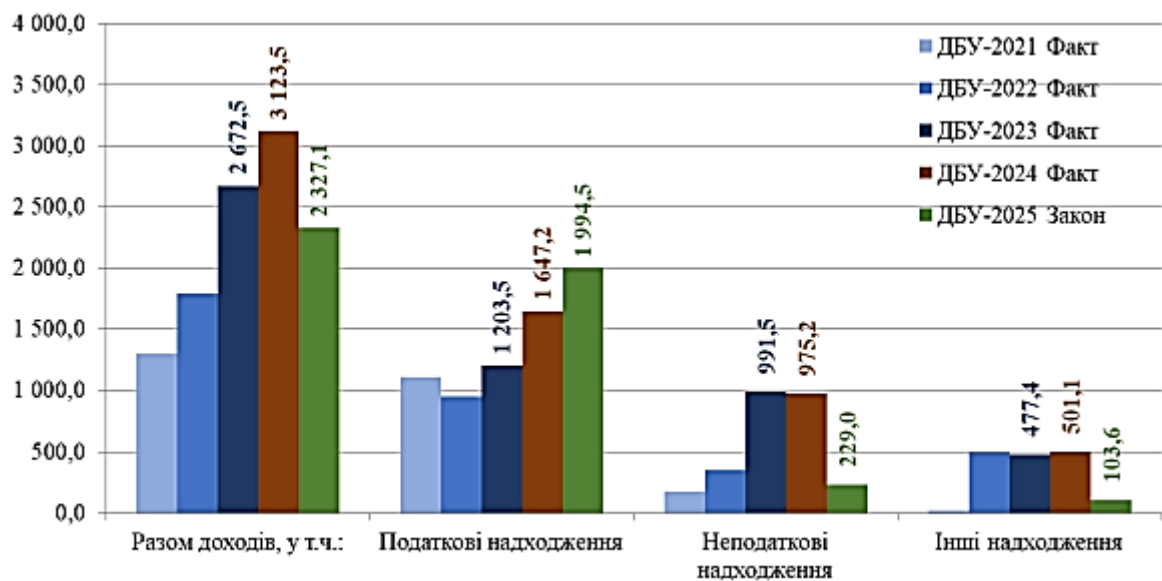

Рис.1.2. Оцінка доходів державного бюджету за 2021-2024 рр. та визначений Законом на 2025 рр. [35].

На рис.1.2. наведена динаміка оцінки доходів державного бюджету за 2021-2024 рр. та запланований обсяг на 2025 рр. Дослідимо виконання бюджету у 2024р. Результати дослідження наступні:

1) У 2024 році виконання Державного бюджету України здійснювалося в умовах надзвичайної складності, зумовленої воєнним станом та необхідністю залучення зовнішніх джерел фінансування. Дохідна частина бюджету перевиконана на 13,5 %, тоді як видатки були недовиконані на 2,3 %. Основними чинниками зростання доходів стали грантові надходження від міжнародних донорів (15,2 % доходів) та власні надходження бюджетних установ (25 %). Додатково на обсяги податкових надходжень вплинули адміністративні заходи, зокрема підвищення ставок оподаткування прибутку банків, акцизного податку на пальне та військового збору. Недовиконання видаткової частини пояснюється затримками у поданні документації головними розпорядниками коштів, змінами обсягів соціальних зобов'язань та економією на обслуговуванні державного боргу [35]. На рис.1.3. наведено оцінку окремих податків та зборів за 2021-2024 рр., та встановлені законом нормативи на 2025 рр., на рис.1.4. наведено оцінку бюджетного відшкодування ПДВ у 2021–2025 рр., млрд. грн.

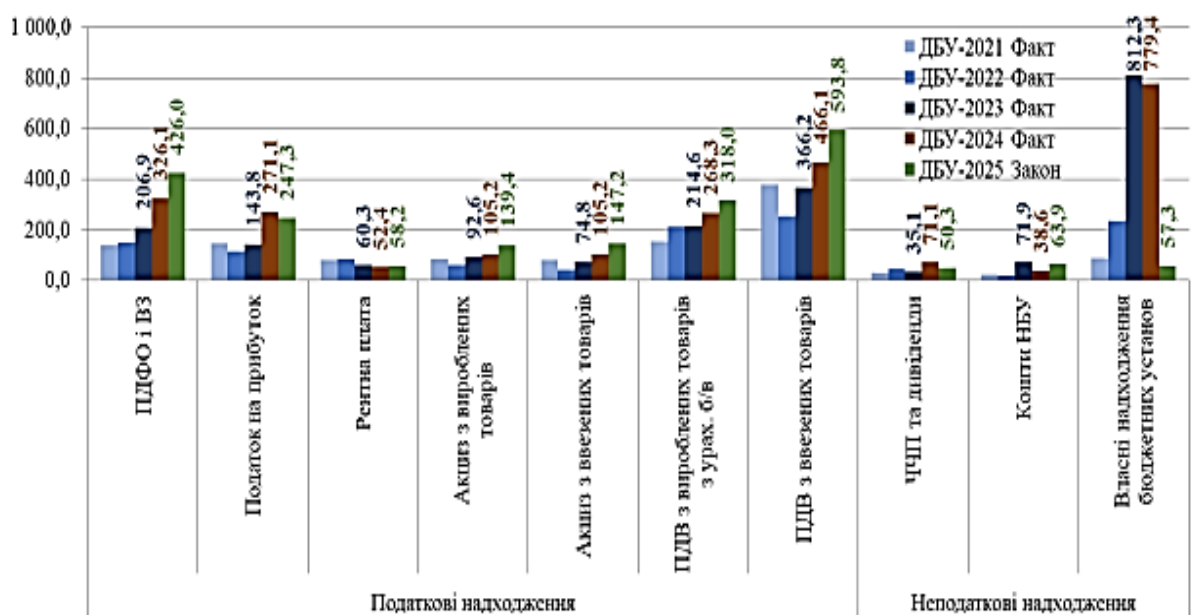

Рис.1.3. Динаміка окремих податкових та неподаткових надходжень до державного бюджету України в 2021–2025 рр., млрд. [38].

2) Видатки на сектор безпеки та оборони становили 39,2 % ВВП і фінансувалися переважно за рахунок внутрішніх надходжень, що підвищувало значення дотримання податкової дисципліни, боротьби з тіньовою економікою та ефективного використання бюджетних коштів із мінімізацією корупційних ризиків [36].

3) У сфері соціального забезпечення, освіти та охорони здоров'я держава забезпечила виконання взятих зобов'язань, хоча деякі соціальні стандарти у 2025 році були заморожені, що відображає прагнення уряду контролювати зростання внутрішніх та зовнішніх зобов'язань. Позитивним чинником стало збільшення капітальних видатків до 306 млрд. грн., що свідчить про активізацію державного стимулювання економічного відновлення [37].

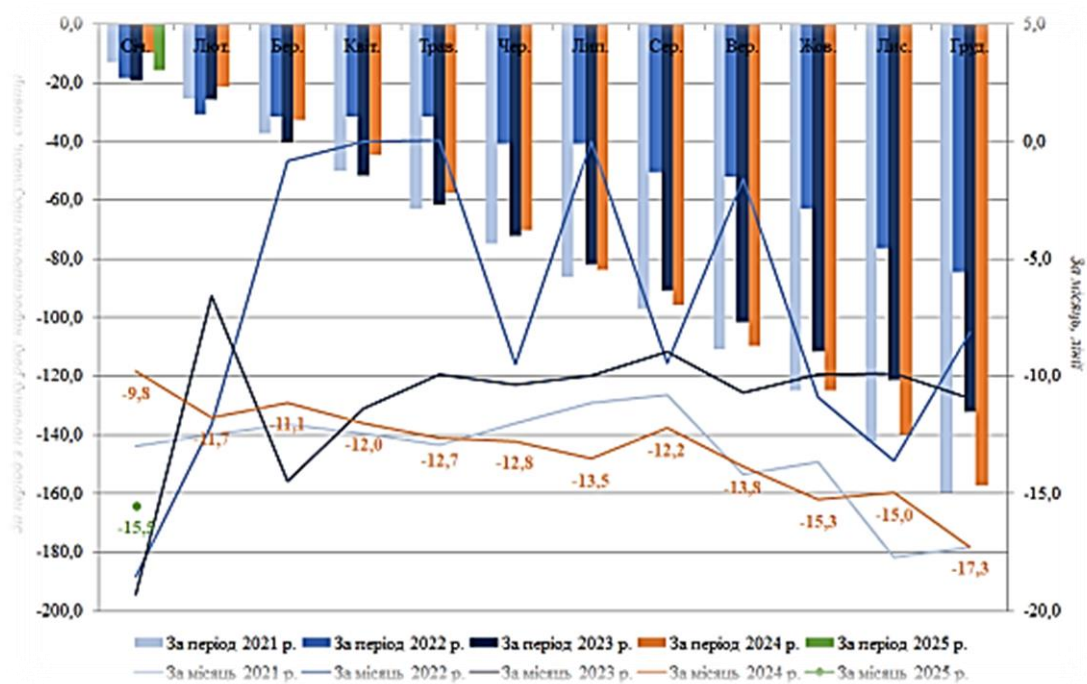

Рис.1.4. Динаміка бюджетного відшкодування ПДВ у 2021–2025 рр., млрд. грн. [38]

4) Дефіцит бюджету знизився до 17,7 % ВВП порівняно з 20,4 % у 2023 році, що забезпечувалося значною мірою міжнародною допомогою. Водночас висока залежність від зовнішніх ресурсів у довгостроковій перспективі є ризиком для фінансової стабільності, що підкреслює

необхідність детінізації економіки та підвищення ефективності податкового адміністрування.

5) Обсяг державного боргу зріс, зросла й частка зовнішнього боргу в його структурі через кредитування від міжнародних партнерів та курсові коливання. Для відновлення боргової стійкості критично важливе збільшення частки грантових коштів у структурі зовнішнього фінансування та повторна реструктуризація зовнішнього боргу із застосуванням суттєвої знижки до номіналу за єврооблігаціями, офіційними двосторонніми кредитами та ВВП-варіантами [42].

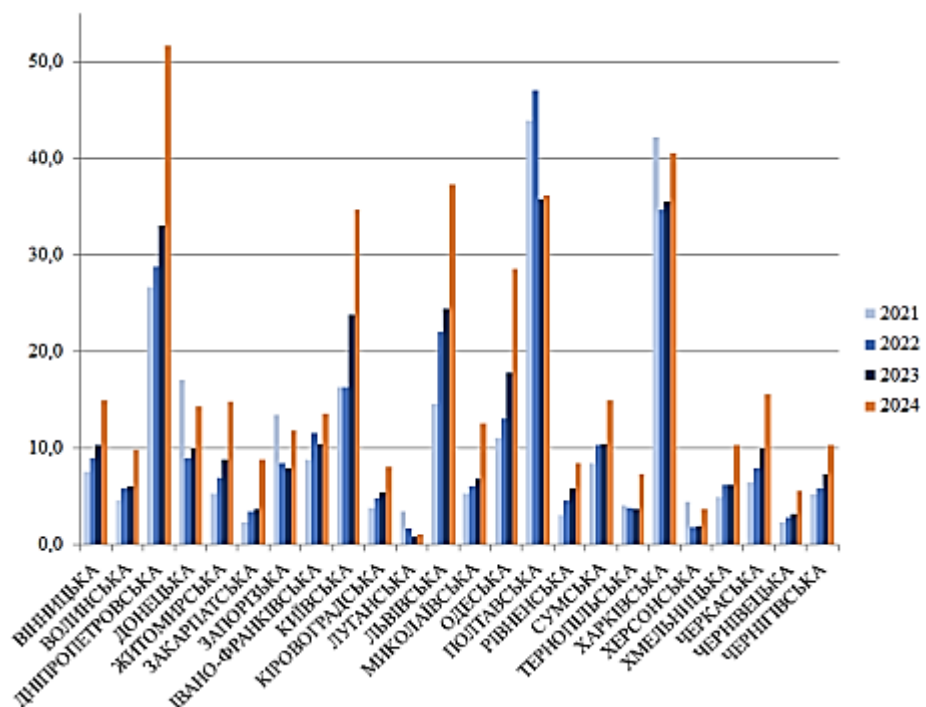

Рис.1.5. Динаміка надходжень податкових платежів до державного бюджету України в 2021–2024 рр. (млрд.грн.) [45]

Вважаємо, що позитивним є прийняття Національної стратегії доходів до 2030 р. [40], про, що зазначають Дешко А., Шемаєва Л., Касперович Ю. [37]. Стимулювання економічної активності залишалося одним із пріоритетів діяльності уряду України. У межах категорії «Економічна діяльність» було спрямовано 163,1 млрд. грн., що на 21,2 % більше порівняно з 2023 роком. Проте показники довоєнного 2021 року

(181,3 млрд. грн..) ще не були досягнуті. Частка цієї категорії у загальному обсязі видатків становила лише 3,6 %. На це певною мірою вплинуло перерахування коштів для стимулювання процесів відновлення та подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації [43].

Слід відзначити значущий позитивний внесок у стимулювання економічного зростання продовження реалізації Державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %»: з початку дії воєнного стану до початку 2025 року було видано 69,3 тис. кредитів на суму 271,9 млрд. грн. Крім того, на програму щодо підвищення енергонезалежності домогосподарств та стимулювання лізингу через Фонд підтримки підприємництва у 2024 році з державного бюджету було виділено 18 млрд. грн. Як і в попередні роки, продовжувалося впровадження механізмів грантової підтримки для створення та розвитку бізнесу, сільського господарства тощо.

На рис.1.5. наведено оцінку податкових надходжень в розрізі регіонів за 2021-2024 рр., також в дод. А 4 наведено динаміку податкового боргу за 2021-2024 рр. Динаміка основних показників за результатами проведення автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних/розрахунків коригування критеріям оцінки ступеня ризиків у 2023–2025 рр. наведена в дод. А5.

У 2024 році до Фонду ліквідації наслідків збройної агресії надійшло 24,6 млрд. грн., з яких використано 17 млрд. грн. (у 2023 році – 38 млрд. грн.). Найбільші обсяги коштів отримали: Агентство відновлення – 10,3 млрд. грн.; через субвенції на реалізацію проєктів, спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії, окремі місцеві бюджети – 5,4 млрд. грн.; інші головні розпорядники бюджетних коштів – 1,3 млрд. грн. [43].

Наступним кроком дослідження є оцінка видатків з Державного та місцевих бюджетів.

1.3. Видатки державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану

В умовах війни, видатки бюджету суб'єктів державного сектору, особливо важливі для підтримки різних напрямків соціальної політики, освіти, медицини і т.п. Розглянемо основні напрямки використання бюджетних коштів у 2023-2024 рр.

Підтримка територіальних громад залишалася пріоритетною складовою бюджетної політики. Місцевим бюджетам було перераховано міжбюджетні трансферти в сумі 187,9 млрд. грн., що на 5,9 % перевищує показник 2023 року. Серед них повністю були перераховані базова дотація (21,1 млрд. грн.) та освітня субвенція (104,2 млрд. грн.).

Додатково місцеві бюджети отримали дотації на виконання повноважень органів місцевого самоврядування в деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях, які зазнали негативного впливу внаслідок збройної агресії РФ, у сумі 28,2 млрд. грн.; субвенцію на виплату грошової компенсації за житло внутрішньо переміщеним особам – 5,7 млрд. грн.; субвенцію на забезпечення харчуванням учнів початкових класів – 2,8 млрд. грн. та інші.

За даними Державної казначейської служби, у 2024 році міжбюджетні трансферти отримували 1579 місцевих бюджетів (116 районних, 1438 бюджетів територіальних громад, 24 обласні бюджети та бюджет міста Києва). Водночас варто враховувати, що через бойові дії та тимчасову окупацію значна частина органів місцевого самоврядування не мала можливості повноцінно виконувати свої функції [36]. Доцільно дослідити дане питання в розрізі державних видатків також.

Війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, спричинила суттєві зміни у структурі, обсягах і напрямках бюджетних видатків. Ці трансформації, що розпочалися у 2022 році, продовжувалися й

протягом 2023–2024 років. Загальний обсяг касових видатків державного бюджету України у 2024 році становив 4488,3 млрд. грн., що на 2,8 % менше від запланованого показника, але на 20,1 % перевищує суму, передбачену Законом. Порівняно з 2023 роком, це зростання становить 11,8 %. Зокрема, касові видатки загального фонду склали 3491,6 млрд. грн. (на 15,1 % більше, ніж у 2023 році), тоді як видатки спеціального фонду – 996,7 млрд. грн., що перевищує затверджений Законом показник більш ніж у п'ять разів [41].

На рис.1.6. наведено частку видатків державного бюджету у 2024 р.

Рис.1.6. Частка видатків державного бюджету України в 2024 р. (за функціональною класифікацією), % [42]

Сфери «Оборона» (51,4 % від загального обсягу видатків), «Громадський порядок, безпека та судова влада» (15,4 %) і «Соціальний захист та соціальне забезпечення» (10,4 %) залишалися пріоритетними напрямками державних видатків, як і в попередні роки. Вони забезпечували фінансування потреб Сил оборони, здійснення виплат військовослужбовцям та іншим категоріям захисників, а також підтримку найбільш соціально вразливих груп населення.

Зокрема, видатки на оборону зросли порівняно з 2023 роком на 9,9 % і становили 2305,2 млрд. грн., тоді як видатки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади збільшилися на 20,5 %, досягнувши 692,7 млрд. грн. [42].

Оцінка видатків бюджету за функціональною класифікацією наведено на рис.1.7. На реалізацію заходів у сфері соціального захисту та соціального забезпечення у 2024 році було спрямовано 464,7 млрд. грн., що на 1 % менше, ніж у 2023 році.

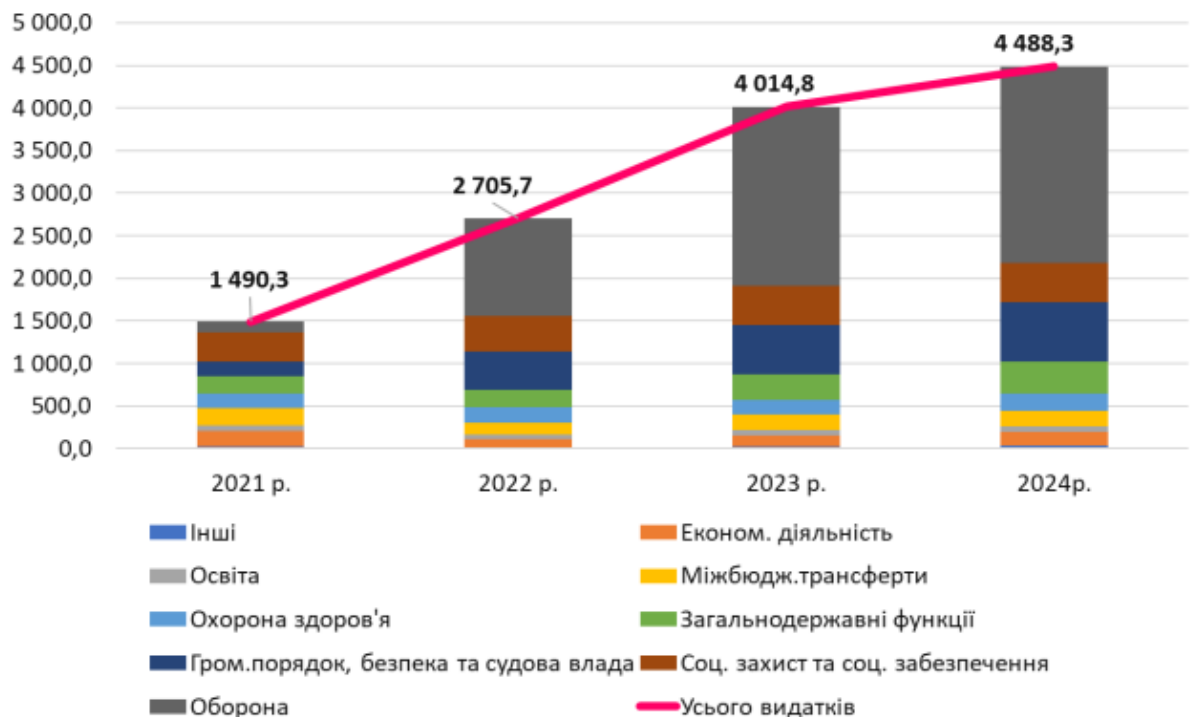

Рис.1.7. Оцінка видатків бюджету за функціональною ознакою за 2021-2024 рр. (млрд.грн.) [37]

Найбільшу частку цих видатків становили: трансферт Пенсійному фонду України на виплату пенсій, доплат і підвищень до них - 274,7 млрд. грн.; надання пільг і субсидій на оплату житлово-комунальних послуг - 39,6 млрд. грн. (для понад 3 млн. осіб); підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з метою компенсації за зруйноване або пошкоджене житло - 15 млрд. грн.; соціальний захист осіб з інвалідністю -

5,2 млрд. грн. тощо. На підтримку ветеранів було спрямовано 12,3 млрд. грн., що на 7,5 млрд. грн. більше, ніж у 2023 році.

Видатки у сфері охорони здоров'я зросли на 12,4 % і досягли 201,4 млрд. грн., тоді як у межах зведеного бюджету вони збільшилися на 9,8 %. Зокрема, за програмою медичних гарантій було спрямовано 157,3 млрд. грн., а на медичну допомогу в загальнодержавних закладах охорони здоров'я - 19,2 млрд. грн.

Фінансування сфери освіти з державного бюджету становило 64,7 млрд. грн., що на 7,1 % більше, ніж у 2023 році, тоді як із зведеного бюджету - понад 348 млрд. грн. Водночас, відповідно до статті 78 Закону України «Про освіту», передбачено необхідність забезпечення фінансування освітньої галузі в обсязі не менше 7 % ВВП за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів[42].

Оцінка поточних і капітальних видатків за 2021-2024 рр. наведено на рис.1.8

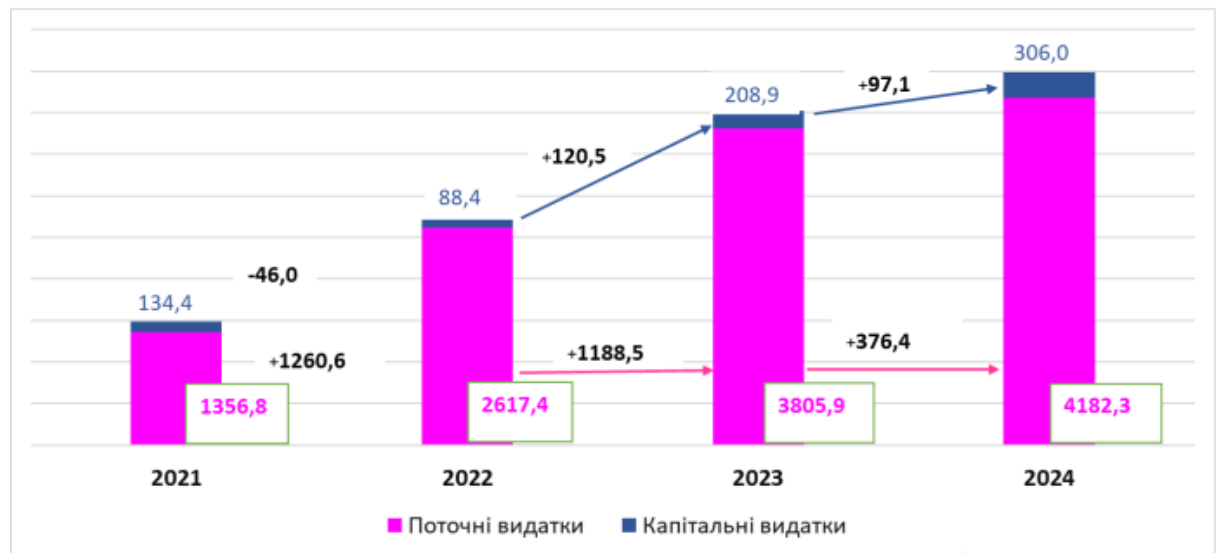

Рис.1.8. Оцінка поточних і капітальних видатків
за 2021-2024 рр. (млн.грн.) [37]

Разом із трансфертами видатки на освіту з державного бюджету у 2024 році становили 172 млрд. грн. Зокрема, на оплату праці вчителів було спрямовано 100,9 млрд. грн., що забезпечило виплати понад 460 тис.

педагогічних працівників; на забезпечення здобуття вищої освіти - 46 млрд. грн.; на придбання підручників - 1,4 млрд. грн. Крім того, у межах державних програм було придбано 417 шкільних автобусів на суму 1 млрд. грн.

Видатки на духовний та фізичний розвиток становили 16,2 млрд. грн., що на 37,1 % більше, ніж у 2023 році, тоді як із зведеного бюджету - 45,5 млрд. грн. (+18,4 %). У структурі видатків державного бюджету частка цієї сфери дорівнювала 0,4 %, а у структурі зведеного бюджету - 0,9 %.

Щомісячні видатки бюджету за 2021-2024 р. наведено на рис.1.9.

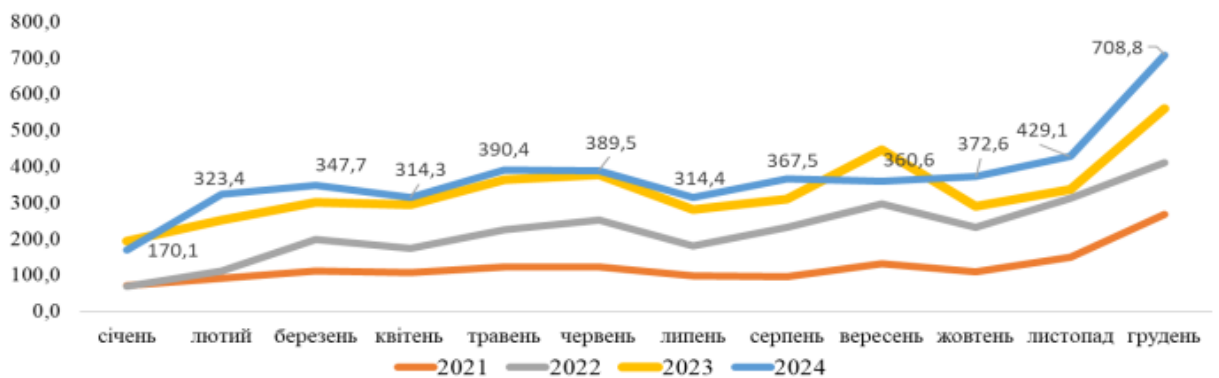

Рис.1.9. Оцінка щомісячних видатків бюджету за 2021-2024 рр. (млрд. грн.) [37]

Також зафіксовано збільшення видатків у сфері охорони навколишнього природного середовища. З державного бюджету на ці цілі було спрямовано 9,5 млрд. грн., що на 82,9 % перевищує показник 2023 року [37].

Стимулювання економічної активності залишалося одним із ключових пріоритетів діяльності уряду України. За напрямом «Економічна діяльність» було спрямовано 163,1 млрд грн, що на 21,2 % більше, ніж у 2023 році. Водночас рівня довоєнного 2021 року (181,3 млрд грн) ще не вдалося досягти. Частка видатків за цією категорією у загальному обсязі державних витрат становила 3,6 %. Зазначений показник певною мірою

зумовлений перерозподілом коштів на фінансування заходів із відбудови та ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації.

Вагомим чинником стимулювання економічного зростання залишалося продовження реалізації Державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %», у межах якої протягом дії воєнного стану до початку 2025 року було видано 69,3 тис. кредитів на загальну суму 271,9 млрд. грн. У межах програм, спрямованих на підвищення енергонезалежності домогосподарств та розвиток лізингових механізмів Фонду підтримки підприємництва, у 2024 році з державного бюджету було виділено 18 млрд. грн. Як і в попередні роки, продовжувала функціонувати система грантової підтримки для започаткування та розвитку бізнесу, а також для стимулювання сільськогосподарської діяльності.

У 2024 році до Фонду ліквідації наслідків збройної агресії надійшло 24,6 млрд. грн., з яких використано 17 млрд. грн. (для порівняння, у 2023 році використано 38 млрд. грн.).

Найбільші обсяги фінансування отримали:

Агентство відновлення – 10,3 млрд. грн.;

місцеві бюджети через субвенції на реалізацію проектів із ліквідації наслідків агресії – 5,4 млрд. грн.;

інші головні розпорядники бюджетних коштів – 1,3 млрд. грн. [43].

Підсумовуючи дослідження слід зазначити, що у 2024 році Україна продемонструвала високу стійкість в умовах повномасштабної війни, успішно адаптуючись до численних викликів. Незважаючи на систематичні обстріли та руйнування критичної інфраструктури, держава зберегла здатність функціонувати, а економіка забезпечувала підтримку обороноздатності та стабільність ключових секторів.

Виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» було спрямоване на балансування наявних і потенційних джерел доходів, задоволення потреб сектору безпеки та оборони, підтримання соціальних стандартів, стимулювання населення та підприємництва.

Боргова політика була орієнтована на фінансування бюджетного дефіциту та забезпечення боргової стійкості [47].

Результатом виконання державного бюджету 2024 року стали: високі показники бюджетних доходів, збільшення капітальних видатків, покращення матеріального забезпечення Збройних Сил України, виконання всіх інших пріоритетних видатків, а також підвищення рівня боргової стійкості країни внаслідок проведеної реструктуризації комерційного боргу [42].

За даними Державної казначейської служби, на початок 2025 року залишки на єдиному казначейському рахунку перевищували 100 млрд. грн., а на валютних рахунках – понад 163 млрд грн. Протягом 2024 року уряд залучив 41,7 млрд дол. США зовнішнього фінансування, з яких третина (12,6 млрд дол. США) становили безповоротні гранти.

Позитивним є те, що Росія вперше почала відшкодовувати завдані Україні збитки: у грудні 2024 року Україна отримала перший транш у розмірі 1 млрд дол. США, який буде забезпечено майбутніми доходами від заморожених російських активів у межах ініціативи G7 загальним обсягом 50 млрд дол. США. Ці фактори забезпечили своєчасне фінансування потреб державного бюджету на початку 2025 року [36].

В дод. А6 наведено основні показники виконання державного бюджету України щодо державного боргу в 2021–2024 рр.

Наступним етапом є дослідження місцевих бюджетів. В дод. А7. нами узагальнено показники оцінки фінансових показників громад у 2023 р.

Аналіз фінансових показників територіальних громад України за період 2018–2023 років свідчить про загальну бюджетну збалансованість, оскільки коефіцієнт бюджетного покриття (K1) у більшості років наближався до одиниці. Одночасно спостерігається стійка тенденція до зниження частки управлінських видатків у власних доходах громад (K2), що свідчить про підвищення ефективності адміністративного управління.

Фінансування освіти залишається частково залежним від державних субвенцій, покриваючи близько 60–67% видатків на загальну середню освіту (K3), що потребує додаткового фінансового ресурсу з місцевих бюджетів. Співвідношення темпів зростання соціальних та загальних видатків (K4) демонструє нерівномірність фінансування соціальної сфери, зокрема зменшення пріоритетності соціальних видатків у 2022 році.

Коефіцієнт забезпечення капітальних видатків власними доходами (K5) свідчить про обмежену фінансову спроможність громад щодо реалізації інвестиційних проектів за рахунок власних ресурсів, тоді як частка капітальних видатків у загальних видатках (K6) демонструє коливальну, проте позитивну тенденцію у 2023 році, що може свідчити про посилення інвестиційної активності.

Таким чином, фінансові показники відображають стабільну бюджетну політику та поступову оптимізацію управлінських витрат, водночас підкреслюючи необхідність додаткового фінансування соціальної та інвестиційної сфер для забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Під час воєнних дій регіони України опинилися у нерівних умовах щодо безпеки, можливостей розвитку та близькості до лінії фронту. Для цілей аналізу країну умовно поділили на чотири групи регіонів [49]:

Прифронтові регіони: Донецька, Луганська, Запорізька, Миколаївська, Херсонська, Харківська області;

Регіони з відновленим контролем Української держави: Київ, Київська, Житомирська, Сумська, Чернігівська області;

Опорні регіони: Вінницька, Дніпропетровська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська області;

Тилові регіони: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька, Рівненська, Хмельницька, Волинська, Черкаська області [48].

На основі аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів для різних типів регіонів було виявлено ключові тенденції та проблеми, що дозволило окреслити певні регіональні особливості фінансового розвитку. В дод. А8 наведено коефіцієнти фінансової стійкості регіонів. А у дод.А9. характеризує коефіцієнти фінансової стійкості територіальних регіонів України.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості показує, що під час 2018–2023 років прифронтові регіони демонстрували більшу волатильність показників, зокрема коефіцієнт покриття видатків доходами зростав до 1,30 у 2023 році, що відображає значне навантаження на бюджети у воєнний період. Опорні та тиллові регіони зберігали відносну стабільність фінансів, хоча їх здатність покривати капітальні видатки власними доходами залишалася обмеженою.

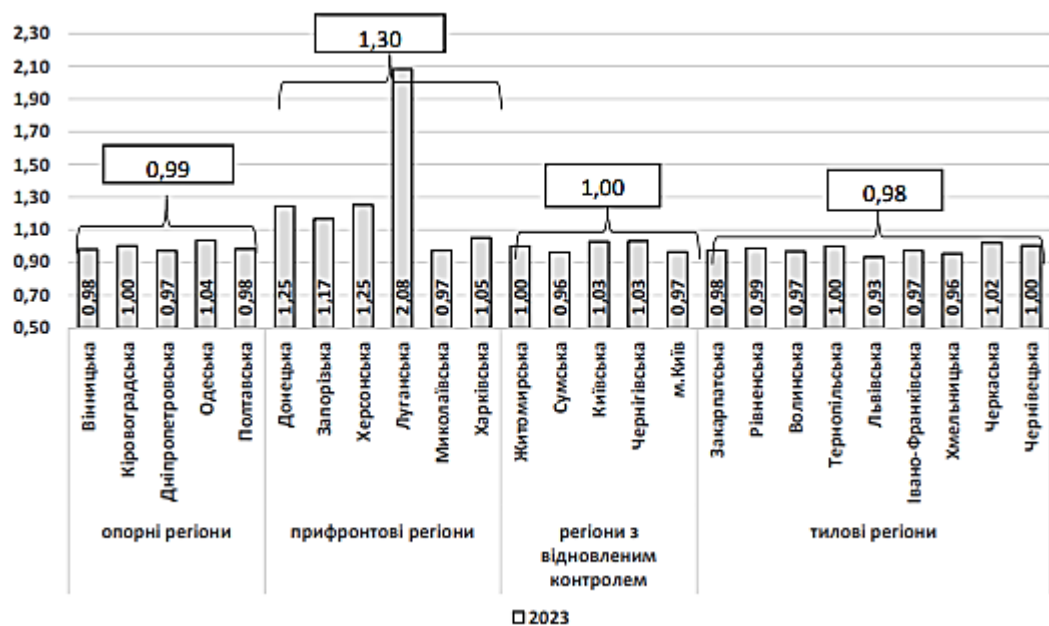

Рис.1.10. Рис. 4. Регіональні особливості коефіцієнта збалансованості місцевих бюджетів, 2023 р.*

*Побудовано на основі <https://openbudget.gov.ua/>

На рис.1.10. наведено регіональні особливості коефіцієнта збалансованості місцевих бюджетів у 2023 р.

Показники покриття управлінських видатків та освітніх субвенцій свідчать про оптимізацію адміністративних витрат та часткову залежність від державних трансфертів. Співвідношення темпів зростання соціальних і загальних видатків демонструє, що фінансування соціальної сфери у прифронтових та тилкових регіонах є менш передбачуваним, ніж у регіонах з відновленим контролем.

Загалом, дані таблиці підкреслюють регіональну неоднорідність фінансової стійкості, що обумовлено як географічним розташуванням, так і безпековою ситуацією.

Аналіз фінансової стійкості місцевих бюджетів України показує, що цей показник є комплексним та відображає здатність органів місцевого самоврядування забезпечувати стабільний розвиток і фінансову безпеку навіть у умовах значного додаткового ризику. Війна з РФ створила безпрецедентні загрози та підвищила невизначеність, що відобразилося на стані бюджетів усіх регіонів.

Оцінка фінансової стійкості за доходами дозволяє визначити рівень автономії та податкове навантаження місцевих бюджетів, тоді як оцінка за видатками дає змогу аналізувати забезпеченість витрат власними доходами, потенційне розбалансування через зростання окремих груп видатків та темпи їхнього зростання.

Значне підвищення фінансової стійкості в перший рік війни було зумовлене ефективною реформою децентралізації, що розширила податкову базу та надала можливості залучати додаткові ресурси. Водночас деякі видатки залишилися недофінансованими через замороження спеціальних фондів та скорочення інфраструктурних проєктів.

Висновки до розділу 1

Результати дослідження у першому розділі роботи наступні:

- 1) У 2024 році Україна зберегла високий рівень економічної та бюджетної стійкості, незважаючи на повномасштабну війну та руйнування критичної інфраструктури. Було ефективно поєднано стимулювання економічної активності та підтримку підприємництва з забезпеченням обороноздатності та соціальних стандартів населення.
- 2) Значна увага приділялася підтримці територіальних громад через міжбюджетні трансферти, дотації та субвенції, що сприяло функціонуванню місцевого самоврядування навіть у деокупованих та постраждалих регіонах.
- 3) Завдяки ефективному фінансуванню, зовнішньому грантовому та кредитному ресурсуванню, а також міжнародній підтримці, зокрема частковому відшкодуванню збитків від Росії, державі вдалося забезпечити запас бюджетної міцності та стабільність на початок 2025 року.
- 4) У 2024 році незбалансованими залишалися бюджети лише прифронтових регіонів, тоді як регіони з відновленим контролем демонстрували більшу частку капітальних видатків у загальних видатках, що свідчить про поступове відновлення та інвестиційну активність місцевих бюджетів.

Таким чином, фінансова стійкість місцевих бюджетів продовжує залишатися регіонально неоднорідною і значною мірою залежить від географічного розташування, безпекової ситуації та ефективності місцевого управління.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСТАВНІВСЬКОЇ ТГ

2.1. Організаційно економічна характеристика Заставнівської ТГ

Заставнівська територіальна громада є однією з адміністративно-територіальних одиниць Чернівецької області, утвореною в межах адміністративної реформи 2015 року. Вона належить до Заставнівського району та відноситься до числа новоутворених територіальних громад, створених шляхом об'єднання кількох населених пунктів з метою підвищення ефективності управління, розвитку інфраструктури та забезпечення якісного надання послуг населенню.

Заставнівська територіальна громада розташована в центральній частині Чернівецької області, у західному регіоні України, поблизу державного кордону з Республікою Молдова. До її складу входять місто Заставна та навколишні населені пункти, зокрема села Годилівка, Ломачинці, Нижня Яблунька, Верхня Яблунька, Костичани, Лужани та інші.

Організаційна структура, штати та контингент досліджуваної громади наведено на рис.2.1. станом на 1.07.2025 р. Слід відмітити, що в апараті управління громадою працює 43 штатні одиниці, фінансовий відділ налічує 4 штатні одиниці.

Загальна площа громади становить 46,83 км², а чисельність населення - 8 382 особи. На території громади функціонує розвинена інфраструктура, до складу якої входять транспортна мережа, система водопостачання та водовідведення, заклади освіти, охорони здоров'я, дитячі садки, а також об'єкти громадського призначення. Завдяки вигідному географічному розташуванню Заставна є важливим транспортним вузлом, оскільки

поблизу міста проходять основні автомобільні траси, що з'єднують Чернівці з іншими містами України.

Рис.2.1. Побудова, штати та контингенти бюджетних установ
Заставнівської міської територіальної громади [51]

Економічна діяльність громади має переважно аграрний характер. Основними напрямками господарства є вирощування зернових та овочевих культур, а також тваринництво. У місті та навколишніх селах активно розвивається малий і середній бізнес, що сприяє економічній стабільності громади.

Внаслідок реалізації адміністративно-територіальної реформи Заставнівська громада отримала ширші фінансові та організаційні можливості для розвитку. Зростання місцевого бюджету дало змогу спрямовувати кошти на модернізацію інфраструктури, ремонт доріг, розвиток освітньої та медичної галузей, а також удосконалення системи соціального захисту. Серед пріоритетних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування - підтримка сільського господарства, покращення умов життя сільського населення та розвиток місцевої економіки.

Особлива увага приділяється покращенню дорожнього покриття, систем водопостачання й водовідведення, а також організації якісного громадського транспорту. Важливим завданням залишається залучення інвестицій у місцеві підприємства та створення нових робочих місць. У контексті сталого розвитку громади значне значення має також збереження екологічного балансу, охорона природних ресурсів і впровадження екологічно безпечних сільськогосподарських технологій.

Місто Заставна, як адміністративний центр громади, виконує функції регіонального економічного, культурного та транспортного осередку. Воно розташоване на заході України, у південній частині Чернівецької області, на річці Сірет - притоці Дністра, що надає місту особливого географічного значення. Близькість до державного кордону з Румунією сприяє розвитку міжнародних економічних і культурних зв'язків.

Завдяки вигідному транспортно-географічному положенню Заставна виступає важливим вузлом автомобільних і залізничних шляхів, що поєднують її з обласним центром та іншими населеними пунктами регіону. На території громади функціонують освітні заклади різних рівнів, зокрема школи, дитячі садки та навчальні установи, що забезпечують підготовку фахівців технічного та гуманітарного профілю.

Попри позитивну динаміку розвитку, місто стикається з низкою проблем, серед яких - недостатній рівень інвестиційної активності та обмежений промисловий потенціал. Окремої уваги потребують екологічні питання, пов'язані з інтенсивним сільським господарством та вирубкою лісів, що вимагає впровадження принципів сталого природокористування.

Отже, Заставнівська територіальна громада є динамічною адміністративною одиницею, що поєднує сучасні підходи до управління з багатою історико-культурною спадщиною. Об'єднання населених пунктів у межах єдиної громади сприяє більш ефективному вирішенню питань місцевого розвитку, удосконаленню системи управління, підвищенню

рівня життя населення та забезпеченню сталого соціально-економічного зростання регіону.

Міський бюджет Заставнівської територіальної громади за 2024 рік виконано по доходах у сумі 97 556 474,98 грн., що становить 108,0 % до уточненого річного плану (90 362 254,00 грн.). Зокрема, доходи загального фонду склали 91 251 721,63 грн., або 108,7 % від планових показників (83 960 514,00 грн.), тоді як надходження спеціального фонду становили 6 304 753,35 грн., що відповідає 98,5 % від уточненого плану (6 401 740,00 грн.).

По видатках міський бюджет виконано на загальну суму 104 289 189,16 грн, що становить 92,9 % до уточненого плану (112 294 693,05 грн.). Зокрема: видатки загального фонду - 94 872 423,10 грн або 94,2 % від уточненого плану (100 672 484,75 грн); видатки спеціального фонду - 9 416 766,06 грн, що складає 59,9 % від планових показників (11 622 208,30 грн) [50]. Протягом звітного періоду кошти з міського бюджету не спрямовувалися на кредитування.

Упродовж 2024 року діяльність апарату та виконавчих органів міської ради, комунальних підприємств і керівників суб'єктів господарювання була зосереджена на стабілізації соціально-економічної ситуації громади, забезпеченні виконання показників міського бюджету, а також на реалізації заходів, спрямованих на покращення якості життя населення через ефективне використання наявних фінансових і матеріальних ресурсів. Серед основних діючих промислових підприємств громади різних форм власності та організаційно-правових статусів, які здійснюють виробництво будівельних матеріалів із місцевої сировини, надають житлово-комунальні послуги та забезпечують теплопостачання, варто відзначити: ТОВ «Граніт», КП «Заставнівське ЖЕУТБЗ», ТОВ «ГК Теплоінвест 3», ТОВ «ГК Теплоінвест-3».

Зазначені підприємства становлять основне коло звітуючих суб'єктів щодо реалізації промислової продукції в межах територіальної громади та відіграють важливу роль у забезпеченні її економічної стабільності.

Упродовж першого півріччя 2025 року на реалізацію місцевих (комплексних) програм Заставнівської територіальної громади було спрямовано 9 988,1 тис. грн., що дало змогу забезпечити виконання пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку. Загалом фінансування охоплювало 13 програм, серед яких ключове місце посідають напрями соціального захисту населення, благоустрою територій, підтримки обороноздатності та розвитку місцевого самоврядування.

Найбільші обсяги коштів спрямовано на програму благоустрою населених пунктів громади - 3 703,8 тис. грн., що становить найбільшу частку у загальній структурі витрат. Значним є також фінансування комплексної програми «Турбота», спрямованої на надання соціальної допомоги окремим категоріям громадян, - 3 014,0 тис. грн.

Суттєву підтримку отримали також програми підтримки комунальних підприємств (1 545,0 тис. грн.) та забезпечення пожежної і техногенної безпеки (111,0 тис. грн.). На програму підтримки військових частин Збройних Сил України було виділено 380,0 тис. грн, що свідчить про збереження пріоритетності оборонного напрямку у діяльності громади.

Крім того, на програму розвитку місцевого самоврядування спрямовано 191,2 тис. грн., а на інші місцеві програми - 1 043,1 тис. грн. [51].

Окрім комунальної сфери, вагомий вплив на розвиток економіки громади справляють сільськогосподарські підприємства, зокрема ПП «Західний Буг», ТОВ «Мрія Фармінг Буковина», ТОВ «Валявське» та ТОВ «Віойл-Зерно». Їх діяльність спрямована на вирощування сільськогосподарських культур, переробку продукції та розвиток аграрного сектору, що є важливою складовою економічного потенціалу територіальної громади.

Таким чином, структура фінансування демонструє орієнтацію громади на підтримку соціальної сфери, благоустрою та життєво важливих комунальних послуг. Домінування видатків на соціальний захист і благоустрій свідчить про прагнення органів місцевого самоврядування

забезпечити стабільний соціальний розвиток, покращення умов проживання населення та підвищення рівня безпеки на території громади.

2.2. Доходи Заставнівської ТГ та їх оцінка

Доходи Заставнівської територіальної громади відображаються у кількох формах бюджетної та фінансової звітності, які затверджуються Міністерством фінансів України відповідно до Бюджетного кодексу України та наказів Державної казначейської служби (ДКСУ). Усі форми звітності на підставі яких проведено дослідження розміщені на офіційному сайті громади за посиланням: <https://zmr.gov.ua/finansy/byudzheth>

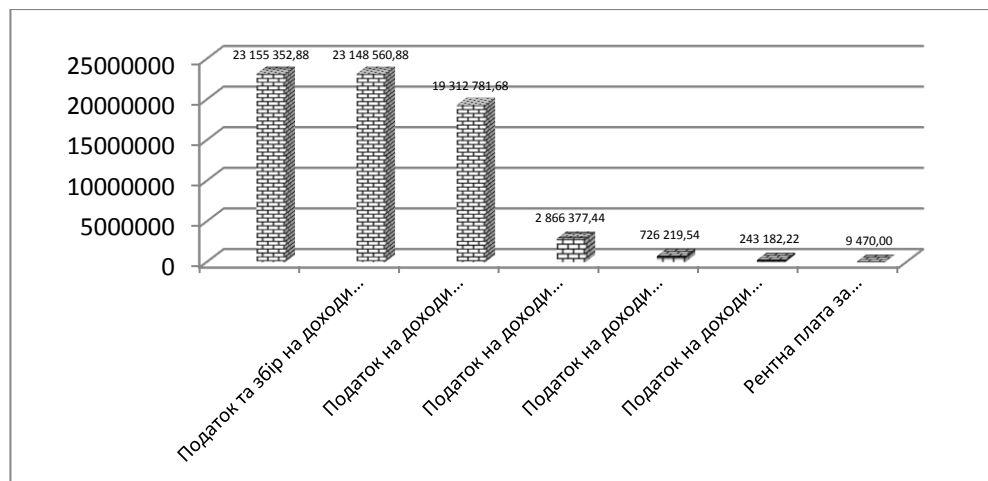

Рис.2.2. Оцінка доходів за рахунок найбільших сум по податкових надходженнях Заставнівської ТГ у 2024 рр. (грн.)

Бюджет Заставнівської міської територіальної громади за 2024 рік виконано за доходами (без урахування міжбюджетних трансфертів) у сумі 48 221 284,98 грн., що становить 118,2% до уточненого річного плану (40 794 807,00 грн.).

На рис.2.2. наведено характеристику основних джерел наповнення бюджету Заставнівської ТГ у 2024 році. Зокрема, надходження загального фонду склали 45 707 231,63 грн., або 119,7% до уточнених планових показників (38 183 767,00 грн.), тоді як спеціальний фонд виконано на

рівні 2514053,35 грн., що становить 96,3% до уточненого плану (2 611040,00 грн.).

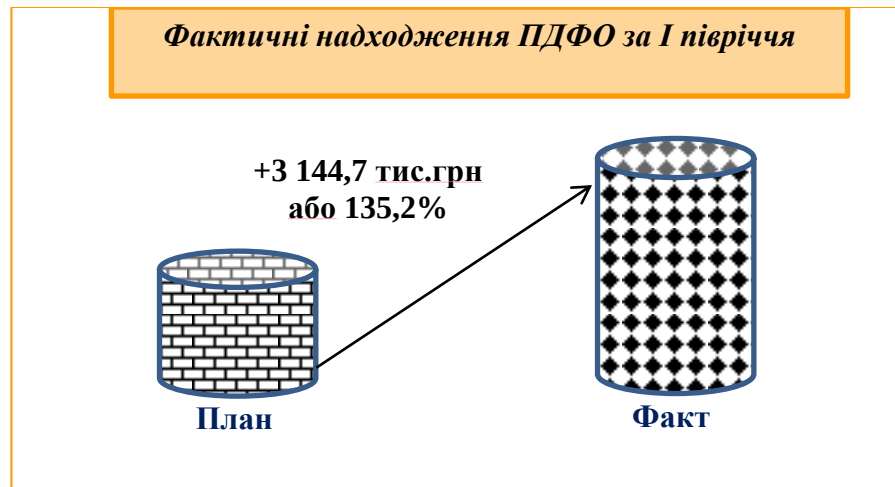

Рис.2.3. Оцінка фактичних надходжень ПДФО за I півріччя 2025 року (тис.грн.)

За звітний період до загального фонду (без урахування міжбюджетних трансфертів) фактично надійшло 45707231,63 грн. при уточненому річному плані 38183767,00 грн., або 119,7%, що забезпечило перевиконання на 7 523 464,63 грн.

Найбільшу частку у структурі власних доходів загального фонду становить податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) - 50,6%. За 2024 рік від цього джерела надійшло 23148560,88 грн., або 118,2% (+3571064,79 грн.) до планових показників (19577496,09 грн.). У порівнянні з 2023 роком надходження податку зменшилися на 449707,05 грн., проте перевищили рівень 2021 року на 3705683,60 грн. На рис.2.3. наведено оцінку фактичного надходження ПДФО за 1 півріччя 2025 р.

Зменшення надходжень у 2024 році порівняно з попереднім періодом зумовлене змінами у законодавстві: з 1 жовтня 2023 року податок на доходи фізичних осіб із грошового забезпечення, винагород та інших виплат військовослужбовців, а також осіб рядового й начальницького складу спрямовується до державного бюджету.

За 2024 рік найбільші суми сплаченого податку на доходи фізичних осіб по таких напрямках: відділу освіти, культури молоді та спорту міської ради – 4 841 713,33 грн. або 20,9 % від загальної суми надходжень даного податку; Вище професійне училище № 24 – 1 969 993,08 грн. (8,5 %); ПП «Західний Буг» – 1 910 965,72 грн. (8,3 %); ТОВ «ЧОЕК» - 1 092 332,90 грн. (4,7 %); Заставнівська міська рада – 1 067 909,08 грн. (4,6 %); Територіальне управління Державної судової адміністрації України в Чернівецькій області – 1 038 028,03 грн. (4,5%); АТ «Чернівціобленерго» – 837 009,03 грн. (3,6 %) [51].

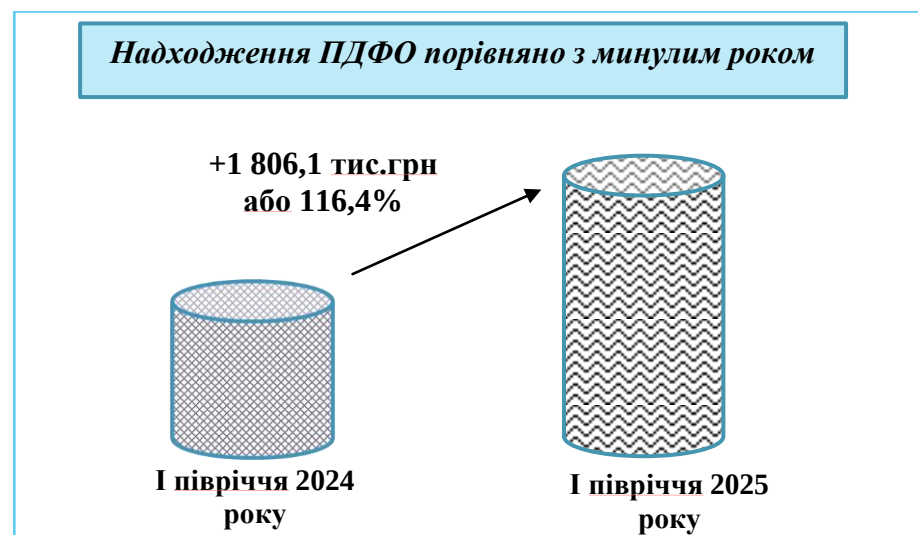

Рис.2.4. Оцінка надходження ПДФО за 1 півріччя 2025 р. у порівнянні з 1 півріччям 2024 р.(тис.грн.)

Оцінка динаміки податкових надходжень у 2024 році наведено в дод. Б1. Згідно нього слід відмітити, що другим за обсягом джерелом формування доходної частини загального фонду бюджету ТГ є єдиний податок, частка якого становить 22,4% від загальної суми надходжень. У 2024 році до бюджету громади надійшло 10 224 880,21 грн., що відповідає 117,3% до уточненого плану (+1 510 853,02 грн.).

Порівняно з 2023 роком надходження збільшилися на 2 216 603,53 грн. (до 127,7%), а відносно 2021 року - на 4593271,40 грн. (до 181,6%).

Фактичні надходження єдиного податку за 2024 рік становлять 133,8% до показника, затвердженого у початковому варіанті бюджету. Перевиконання у сумі 2585780,21 грн. зумовлено зростанням кількості фізичних осіб-підприємців, які сплачують податок, а також разовими платежами, здійсненими за результатами звітного року.

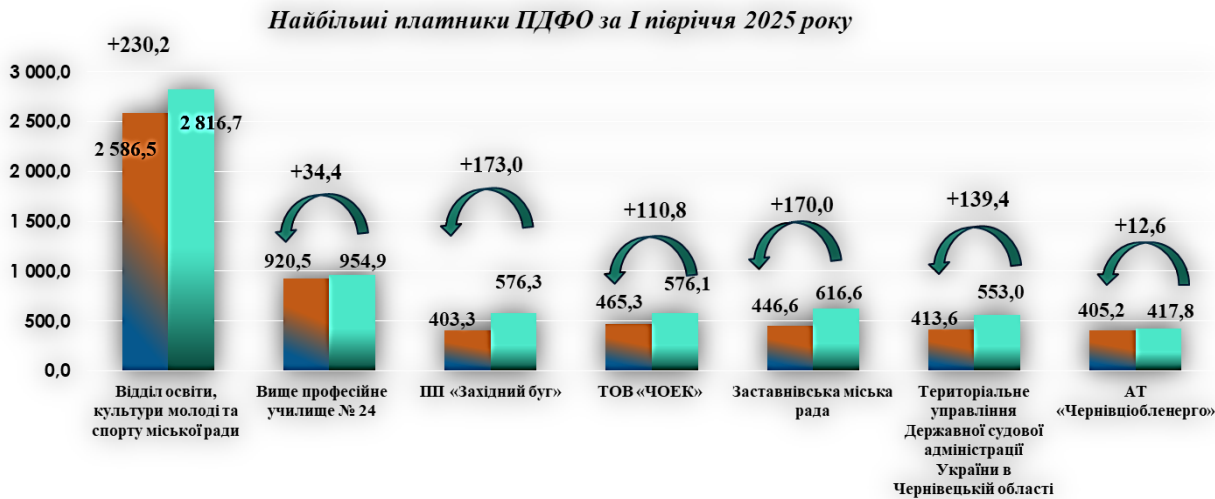

Рис.2.5. Найбільші платники ПДФО за I півріччя 2025 року по Заставнівській ТГ (тис.грн.)

Найбільші платники податків за 1 півріччя 2025 року наведено на рис.2.5. Фактичні надходження ПДФО за 2024 рік становлять 124,2% від початково затверджених показників бюджету. Перевиконання у сумі 4 511 360,88 грн. пояснюється збільшенням кількості платників податку серед юридичних та фізичних осіб-підприємців, а також разовими платежами за результатами річного декларування.

У 2024 році рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів надійшли до бюджету в обсязі 18900,77 грн., що становить 100,0% від уточнених планових показників. Порівняно з 2023 роком надходження зменшилися на 40577,65 грн., а у порівнянні з 2021 роком – на 135 214,01 грн.

Фактичні надходження рентної плати становили 106,8% до показника, затвердженого у початковому бюджеті, із перевиконанням у сумі 1200,77 грн. Надходження внутрішніх податків на товари та послуги (акцизного податку) склали 4025546,08 грн., що становить 135,6% до планових показників (+1 057 634,83 грн.). Це перевищує показники 2023 року на 1 497 622,05 грн. і 2021 року - на 2 132 530,12 грн.

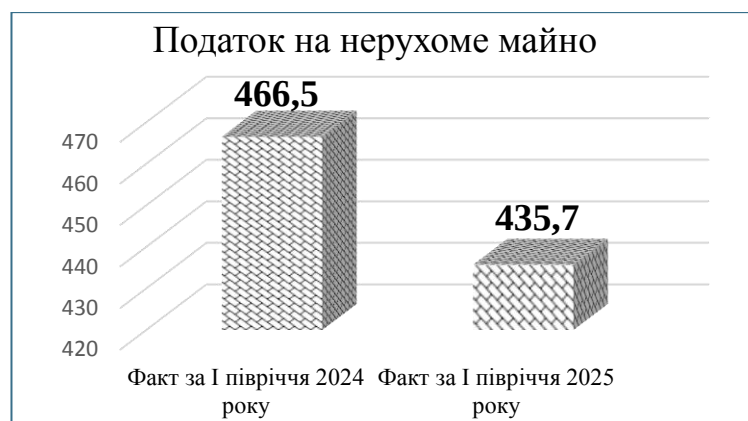

Рис.2.6. Оцінка податку на нерухоме майно за 1 півріччя 2025 р. у порівнянні з 1 півріччям 2024 р. (тис.грн.)

Оцінка місцевих податків наведена на рис.2.6., а саме податку на нерухоме майно, на рис.2.7. земельного податку, а також оцінка орендної плати та єдиного податку наведена в дод. БЗ.

Фактичне виконання становить 170,8% до початкового бюджету, що зумовлено підвищенням ставок акцизного податку на тютюнові вироби та пальне з 1 липня 2024 року відповідно до вимог директив ЄС.

Доходи від податку на нерухоме майно становили 1865490,39 грн., або 119,6% до уточненого плану (+305 382,83 грн.). Це більше, ніж у 2023 році, на 257 351,26 грн. і на 1 070 510,08 грн. у порівнянні з 2021 роком. Перевиконання (у сумі 575490,39 грн.) пояснюється сплатою великої суми податку новим платником після придбання нерухомого майна.

Надходження плати за землю склали 3979390,46 грн., що становить 123,4% до плану (+755 254,10 грн.), перевищивши показники 2023 року на

676318,96 грн. та 2021 року – на 955818,13 грн. Фактичні надходження досягли 134,1% до початкового плану. Перевиконання в сумі 1011390,46 грн пов’язане зі сплатою заборгованості минулих років фізичними особами та підприємством ТЗОВ «Свіженька-Мілк».

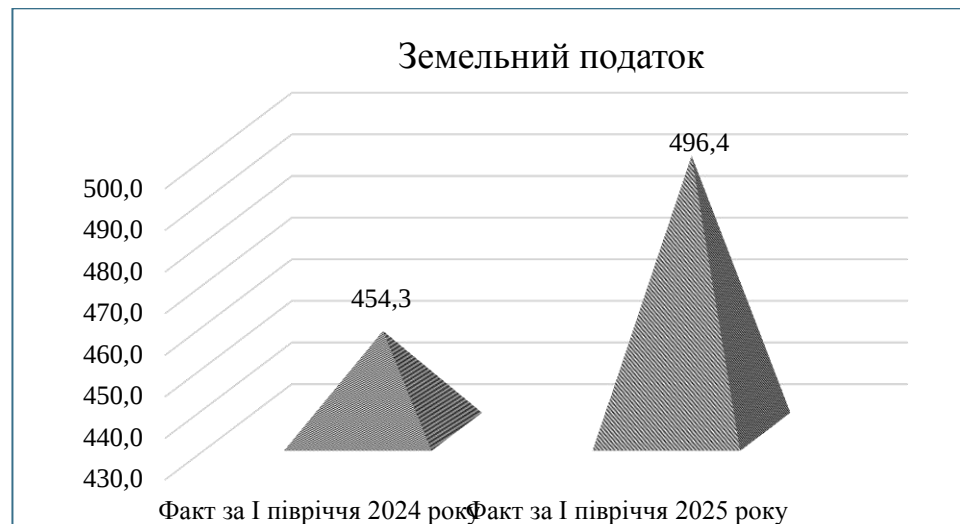

Рис.2.7. Оцінка земельного податку за 1 півріччя 2025 р. у порівнянні з 1 півріччям 2024 р. (тис.грн.)

Транспортний податок з фізичних осіб надійшов у сумі 10417,00 грн., що становить 100% від планових показників. Порівняно з 2023 роком це надходження зросло на 10417,00 грн., а з 2021 роком - на 2083,60 грн. (125,0%). Варто зазначити, що під час затвердження бюджету на 2024 рік надходження транспортного податку не планувалося.

До бюджету також надійшли інші неподаткові доходи (адміністративні штрафи та санкції) в сумі 272040,98 грн., що становить 107,9% до плану (+19 980,91 грн.). Це перевищує рівень 2023 року на 93 490,01 грн., а 2021 року - на 191718,78 грн. При складанні бюджету на 2024 рік ці надходження також не були заплановані.

Плата за надання адміністративних послуг становила 1376738,53 грн., або 119,8% (+227907,03 грн.) до уточненого плану, однак менше, ніж у 2023 році, на 322111,49 грн. (81,0%) і менше, ніж у 2021 році, на

135821,48 грн. (91,0%). Недовиконання до початкового плану становить 325761,47 грн., що пов'язано зі створенням у сусідній громаді паспортного столу, який частково перехопив потік користувачів адміністративних послуг. В дод. Б4 наведено оцінку інших надходжень до бюджету досліджуваної установи за 1 півріччя 2025 року.

Надходження від орендної плати за користування майном комунальної власності становили 695216,10 грн., або 112,3% (+75216,10 грн.) до уточненого плану. Це перевищує рівень 2023 року на 36 473,68 грн. і 2021 року - на 194149,41 грн. Перевиконання зумовлено проведенням індексації орендної плати. Надходження державного мита у 2024 році склали 3475,31 грн., або 105,2% (+171,02 грн.) до уточненого плану. Порівняно з 2023 роком цей показник зменшився на 2 338,29 грн. (59,8%), а з 2021 роком - на 28 931,79 грн. (10,7%). Фактичне перевиконання до початкового бюджету становить 975,31 грн. В дод.Б2 нами проаналізовано виконання планових показників власних доходів міського бюджету в розрізі кодів доходів за 1 півріччя 2025 року. Результати оцінки показали, що до бюджету громади надійшло доходів у сумі 52 230,4 тис. грн., що становить 112,6% та на 5 829,2 тис. грн. більше плану з урахуванням змін. Дохідна частина бюджету (без врахування трансфертів) виконана в сумі 25477,3 тис. грн. або 129,9 відсотка, перевиконання складає 5 871,3 тис. грн., з них по: загальному фонду – 143,0 відсотка або +7 330,9 тис. грн. до уточненого плану за звітний період; спеціальному фонду – 42,5 відсотка або - 1 459,6 тис. грн. до уточненого річного плану [51].

2.3. Оцінка витрат Заставнівської ТГ

Наступним етапом дослідження є оцінка видатків Заставнівської ТГ за 2023-2024 р. та перший квартал 2025 р. За даними звітності встановлено, що видаткова частина міського бюджету за 2024 рік становила

104289189,16 грн., що складає 92,9% від уточненого річного плану. Видатки за загальним фондом профінансовано в сумі 94872423,10 грн. (94,2% від плану), за спеціальним фондом – 9416766,06 грн. (83,8%), (рис.2.8.).

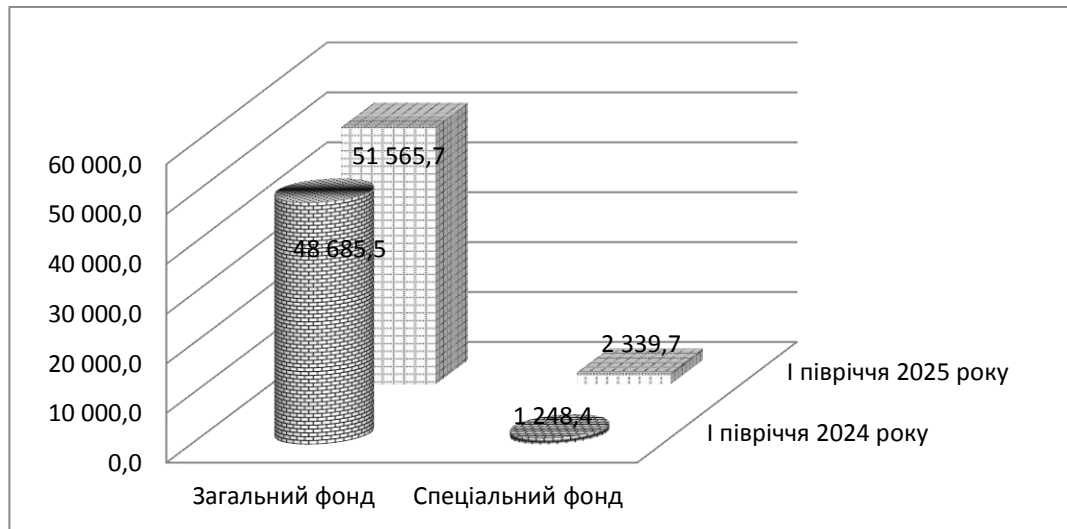

Рис.2.8. Оцінка виконання видаткової частини бюджету Заставнівської ТГ за I півріччя 2025 року порівняно з відповідним періодом минулого року (тис.грн.)

На утримання апарату міської ради (КТПКВКМБ 0150 «Організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної, районної та міської рад») за загальним фондом видатки склали 11 139 733,27 грн. при уточненому плані 12 310 057,00 грн. (90,5%). На виплату заробітної плати з нарахуваннями (КЕКВ 2110, 2120) спрямовано 10 246 542,15 грн. при плані 10 690 600,00 грн. (95,8%), що становить 92,0% загальної суми видатків на утримання галузі. Невиконання плану пояснюється наявністю вакантних посад та звільненням працівників, за якими не зберігається середній заробіток.

На оплату комунальних послуг та енергоносіїв спрямовано 529 787,70 грн. (45,4% від уточненого плану 1 167 457 грн.), зокрема: за рахунок іншої дотації з місцевого бюджету (постанова КМУ №261 від 11.03.2023) – 237 983,82 грн при плані 573 157,00 грн. (41,5%), низький

рівень виконання пояснюється тим, що оплата за спожиті енергоносії здійснювалась за рахунок міського бюджету до надходження цільових коштів; за рахунок коштів міського бюджету – 291 803,88 грн. при плані 594 300,00 грн. (48,9%), недовиконання плану зумовлене економією коштів через сприятливі погодні умови.

Інші поточні видатки (КЕКВ 2210, 2240, 2800) профінансовано в сумі 363 403,42 грн., зокрема на придбання канцелярських, господарських та будівельних товарів, дизельного палива, оплату послуг (крім комунальних) та екологічного податку.

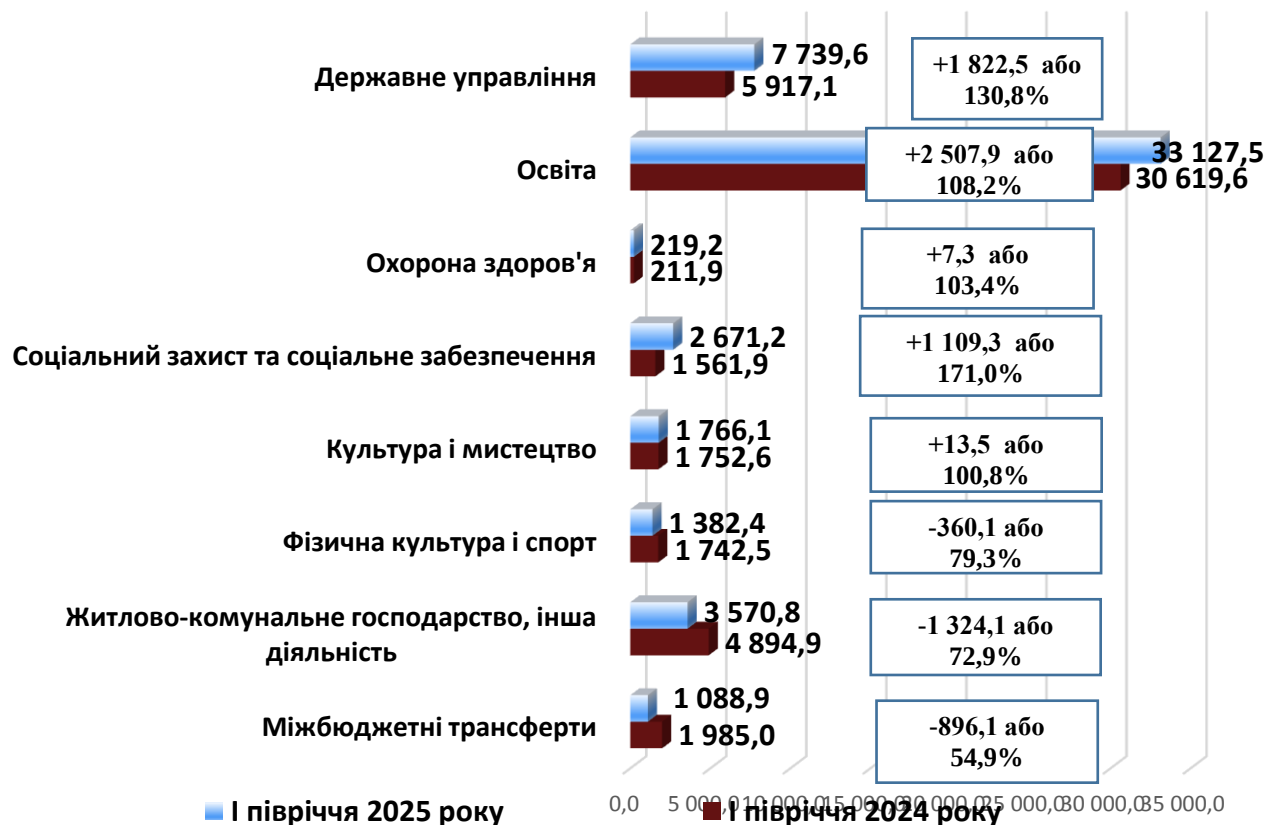

Рис.2.9. Оцінка структури видатків Заставнівської ТГ за I півріччя 2025 року порівняно з відповідним періодом минулого року (тис.грн.)

За спеціальним фондом при уточненому плані 117 000,00 грн. касове виконання становило 47000,00 грн., що включає оприбуткування благодійно наданих матеріальних цінностей. Недовиконання капітальних

видатків спричинене відсутністю можливості підключення газопостачання, що унеможливило закупівлю двох газових котлів.

Станом на 01.01.2025 року дебіторська та кредиторська заборгованості за загальним і спеціальним фондами відсутні.

На рис.2.9. наведено аналіз структури видатків Заставнівської ТГ., в дод. Б6 наведена оцінка виконання видатків відповідно до кошторису за загальним фондом за 2024 рік. Оцінка структури видатків за 2024 рік наведена в дод.Б7.

За КТПКВКМБ 0160 «Керівництво та управління у відповідній сфері» на утримання служби у справах дітей, Центру «Дія» та фінансового відділу з загального фонду спрямовано 2 365 569,22 грн. при плані 2 545 600,00 грн. (92,9%). Кошти розподілені на виплату заробітної плати з нарахуваннями – 2 322 669,22 грн., та інші видатки – 42 900,00 грн. (зокрема 22 400,00 грн. на канцелярські товари та матеріали, 20 500,00 грн. на оплату послуг, крім комунальних). Заборгованостей станом на 01.01.2025 року не зафіксовано.

За КТПКВКМБ 0180 «Інша діяльність у сфері державного управління» загальні видатки за фондом склали 80 177,88 грн. при плані 182 000,00 грн. (44,1%). Кошти використано для реалізації заходів Програми розвитку місцевого самоврядування Заставнівської міської територіальної громади на 2023–2025 роки: придбання сувенірної продукції, оплата членських внесків до Асоціації міст України, сплата земельного податку, юридичних та судових послуг. Невиконання плану пояснюється зменшенням кількості заходів та підготовкою судових позовів.

За спеціальним фондом касове виконання склало 13 722,87 грн. при уточненому плані 13 724 грн. (100%), з них поточні видатки – 3 228,43 грн., капітальні – 10 494,44 грн. (оприбуткування вартості дооцінки ТМЦ).

На утримання закладів та реалізацію освітніх заходів у 2024 році з державного та місцевого бюджетів спрямовано 66 686 041,97 грн. при

уточненому плані 71 578 874,50 грн. (93,2%), зокрема за загальним фондом – 57 739 597,45 грн. (95,4%), спеціальним фондом – 8 946 444,52 грн. (80,9%) [50].

За загальним фондом видатки спрямовані на: заробітну плату з нарахуваннями – 46 455 548,73 грн. при плані 46 848 162,20 грн. (99,2%); придбання медикаментів – 8 125,95 грн. при плані 10 000 грн. (81,3%); харчування дітей – 3 532 730,30 грн. при плані 4 409 900 грн. (80,1%), що пояснюється високим рівнем захворюваності та низьким відвідуванням закладів; комунальні послуги – 5 246 818,02 грн. при плані 6 317 200 грн. (83,1%), недовиконання зумовлено економією енергоносіїв; інші видатки – 2 496 374,45 грн. при плані 2 932 300 грн. (85,1%).

На утримання дошкільного закладу (КТПКВКМБ 1010 «Надання дошкільної освіти») по загальному фонду спрямовано 7 396 374,16 грн. при уточненому плані 8 041 800 грн. (92,0%). На захищені статті витрачено 6 994 286,14 грн. (95,5%), зокрема: заробітна плата – 5 216 647,99 грн., медикаменти – 1 136,40 грн., харчування дітей – 1 121 772 грн., комунальні послуги – 654 729,75 грн. На інші видатки спрямовано 402 088,02 грн. (придбання господарських, будівельних, електричних товарів та оплата послуг, крім комунальних) [51].

За спеціальним фондом видатки склали 813 248,58 грн. при плані 1531069,30 грн (53,1%), зокрема: поточні видатки – 714 403,76 грн. (харчування дітей, оприбуткування грантів та дарунків), капітальні – 98844,82 грн. (придбання газових котлів, телевізора, оплата виготовлення та експертизи проектно-кошторисної документації капітального ремонту системи опалення). Недовиконання плану пояснюється неподачею підрядником актів виконаних робіт та відсутністю технічного нагляду об'єкта.

У 2024 році до загального фонду бюджету міської територіальної громади надійшло міжбюджетних трансфертів у сумі 45 812 847,00 грн., з яких 44 632 900,00 грн. – із державного бюджету.

Розподіл за кодами трансфертів: 41020100 «Базова дотація»: надходження – 12 493 000,00 грн., виконано 100%, залишок станом на 01.01.2025 відсутній. 41033300 «Субвенція на харчування учнів початкових класів»: надходження – 556 900,00 грн., використано 345 384,00 грн., повернено 211 516,00 грн., залишок відсутній. 41033500 «Субвенція на модернізацію їдалень закладів освіти»: надходження – 3 460 300,00 грн., використано 3 405 853,00 грн., повернено 54 447,00 грн., залишок відсутній. 41033900 «Освітня субвенція»: надходження – 28 122 700,00 грн., використано 100%, залишок відсутній [51].

Таким чином, всі трансферти державного бюджету за звітний період використані відповідно до цільового призначення, дебіторська та кредиторська заборгованості на початок 2025 року відсутні.

Станом на 01.01.2025 року дебіторська та кредиторська заборгованості по загальному фонду відсутні; кредиторська заборгованість по спеціальному фонду також відсутня.

Дослідження показало, що основні напрями видатків наступні:

Утримання апарату міської ради та керівництво місцевим самоврядуванням: фінансування заробітної плати, комунальних послуг, придбання товарів та послуг.

Освітня галузь: заробітна плата, придбання медикаментів, харчування дітей, комунальні послуги та інші поточні витрати.

Дошкільна освіта: утримання закладів, заробітна плата, харчування дітей, капітальні видатки (модернізація опалювальної системи).

Міжбюджетні трансферти спрямовані на поточні та капітальні потреби органів місцевого самоврядування та забезпечення соціально-економічних програм громади.

Висновки до розділу 2

Оцінка фінансово-господарської діяльності, а також доходів та витрат Заставніської ТГ дозволила зробити такі висновки:

1. У 2024 році видаткова частина міського бюджету склала 104,3 млн. грн., що становить 92,9% від уточненого річного плану. Загальний фонд виконано на 94,2%, спеціальний фонд – на 83,8%. Виконання плану було стабільним, проте часткове невиконання пояснюється вакантними посадовими місцями та економією на енергоносіях.

2. Основні кошти спрямовані на утримання міської ради, забезпечення заробітної плати працівників, комунальні послуги, дошкільну та шкільну освіту. Виконання плану за заробітною платою становило від 80,1% до 99,2%, а на харчування та комунальні послуги – 45–83%, що зумовлено сезонними факторами та ефективною економією ресурсів.

3. До бюджету надійшло 44,6 млн. грн. державних трансфертів, включаючи базову дотацію, освітні субвенції та субвенції на харчування учнів. Використання коштів відбувалося відповідно до цільового призначення, при цьому залишки станом на 01.01.2025 року відсутні.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. SWOT-аналіз економічних показників діяльності Заставнівської ТГ

SWOT-аналіз Заставнівської міської територіальної громади проведено з урахуванням стану та тенденцій розвитку громади, актуальних проблемних питань галузей господарського комплексу та соціальної сфери. SWOT-аналіз було проведено в межах підготовки аналітичної частини, присвяченої оцінці умов розвитку громади у 2024 році. Його зміст сформовано з урахуванням вивчення потреб мешканців громади та спрямовано на визначення ключових стратегічних питань середньо- та довгострокового розвитку.

Наступним етапом дослідження є SWOT-аналіз економічних показників.

Сильні сторони:

- 1) Розвинений малий та середній бізнес. На території громади функціонує мережа малих та середніх підприємств, що створює потенціал для економічного розвитку.
- 2) Природні ресурси для будівництва. Наявність піску, глини та крейди забезпечує можливості для розвитку будівельної галузі.
- 3) Екологічно чисті ґрунти. Територія громади характеризується якісними ґрунтами, що сприяють сільськогосподарському виробництву та органічному землекористуванню.
- 4) Вільні земельні ділянки для інвестицій. Наявність «грінфілідів» створює сприятливі умови для залучення інвесторів та розвитку нових виробничих об'єктів.

5) Природні ландшафти. Водоймища та лісові масиви забезпечують рекреаційний потенціал і можливості для розвитку туризму.

6) Вигідне географічне розташування. Близькість до траси Чернівці–Тернопіль забезпечує зручний транспортний доступ і сприяє розвитку логістики та торгівлі.

Слабкі сторони:

1) Дефіцит робочої сили. Відсутність достатньої кількості осіб, готових до працевлаштування та оперативного початку роботи.

2) Низький рівень довіри до місцевих роботодавців. Працівники віддають перевагу працевлаштуванню за кордоном, що зменшує місцевий кадровий потенціал.

3) Низька якість транспортної інфраструктури. Незадовільний стан доріг ускладнює пересування територією громади та створює перешкоди для економічного розвитку.

4) Відсутність інвестиційного паспорта громади. Це обмежує можливості для системного залучення інвестицій та планування економічного розвитку.

5) Низька інвестиційна привабливість на національному рівні. Потенційні інвестори обмежено зацікавлені у вкладенні коштів у громаду через загальні економічні та структурні чинники.

Можливості:

1) Розвиток малого та середнього бізнесу. Особливий акцент на підприємствах, що займаються переробкою сільськогосподарської продукції, з метою підвищення доданої вартості та створення нових робочих місць.

2) Підтримка фермерських господарств і кооперативів. Розширення діяльності одноособових фермерських господарств та створення сільськогосподарських кооперативів для підвищення ефективності агровиробництва.

3) Зростання попиту на органічну продукцію. Збільшення інтересу до екологічно чистих сільськогосподарських продуктів створює нові ринкові можливості для місцевих виробників.

4) Модернізація та розширення наявних виробництв. Збільшення обсягів виробництва та оптимізація діяльності існуючих підприємств сприяє економічному зростанню громади.

Загрози:

1) Еміграція молоді та кваліфікованих кадрів. Відтік працездатного населення та фахівців знижує потенціал місцевої економіки та уповільнює розвиток громади.

2) Державні рішення, що стимулюють тіньову економіку. Зокрема, підвищення мінімальної заробітної плати може призвести до зростання неформальної зайнятості та зменшення легальної підприємницької активності.

3) Витіснення дрібних виробників великими агрохолдингами. Малий аграрний бізнес опиняється під тиском великих компаній, що знижує його конкурентоспроможність на ринку.

4) Негативний природний приріст населення. Зменшення чисельності населення створює дефіцит робочої сили та обмежує потенціал розвитку громади.

5) Зростання вартості енергоресурсів. Підвищення цін на енергоносії збільшує витрати для підприємств та мешканців громади, що може стримувати економічну активність.

Узагальнені дані дослідження наведені в дод. Г1.

3.2. Визначення прогнозних фінансових показників діяльності Заставнівської ТГ

На підставі визначених фінансових показників у 2 розділі роботи визначимо прогнозний рівень виконання бюджету на 2025-2027 рр.

Розрахуємо показник виконання дохідної частини бюджету Заставнівської ТГ (фактичне виконання податкових надходжень до ТГ/планове виконання податкових надходжень):

$$K=43279977,79/36079788,22\approx1,20 \quad (3.1.)$$

Далі визначимо на 1-3 роки за формулою:

$$\text{Прогноз } n = \text{Факт поточний} \times (1+r)^n \quad (3.2)$$

де:

- r - очікуваний середній річний темп зростання доходів (можемо взяти на основі факту +20% або більш консервативно, наприклад 10%)
- n - кількість років.

На основі даних Заставнівської ТГ розраховано коефіцієнт виконання плану та прогнозні показники на 3 наступні роки з темпом зростання 10% для кожного бюджету надходження, результати узагальнено в дод. Г2.

Аналіз виконання бюджету громади за звітний рік показує перевищення фактичних надходжень порівняно з плановими показниками, зокрема податкових надходжень і податків на доходи фізичних осіб.

Коефіцієнт виконання для ключових доходів складає від 1,16 до 1,32, що свідчить про стабільну фінансову дисципліну та ефективне адміністрування податкових надходжень.

Прогнозні показники на наступні три роки з урахуванням консервативного темпу зростання 10% демонструють позитивну тенденцію до збільшення доходів бюджету. Це забезпечує можливості для подальшого розвитку інфраструктури, соціальної сфери та реалізації стратегічних проєктів громади.

Основною умовою збереження цієї динаміки є стабільність економічного середовища та ефективне управління доходами громади.

3.2. Розробка індивідуального завдання розвитку територіальної громади до 2030 р.

Результати аналітичного розділу та оцінка основних чинників, що впливають на стратегічний розвиток громади, створюють підґрунтя для формування стратегічного бачення Заставнівської міської територіальної громади.

Стратегічне бачення розвитку громади визначає бажану довгострокову перспективу її соціально-економічного та інноваційного зростання, враховуючи унікальні особливості території, потенціал людського капіталу та пріоритети сталого розвитку.

Це бачення відображає уявлення мешканців про громаду майбутнього – конкурентоспроможну, комфортну для проживання, екологічно збалансовану та відкриту до інновацій. Воно окреслює цілісний, узгоджений і оптимістичний образ Заставнівської громади у перспективі до 2030 року як сучасного простору з ефективним управлінням, розвиненою інфраструктурою та високою якістю життя населення.

1 стратегічна ціль - це конкурентна громада. Основні завдання для виконання даної цілі наступні:

Створення сприятливих умов для започаткування та ведення бізнесу в громаді. Малий бізнес відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку Заставнівської громади. У структурі малих підприємств переважають види економічної діяльності невиробничого характеру, особливо ті, що забезпечують швидкий оборот капіталу.

Основними бар'єрами розвитку підприємництва залишаються: недосконалість нормативно-правової бази; відсутність традицій підприємницької діяльності; нестабільна економічна ситуація; обмежені фінансові ресурси для розвитку бізнесу.

Стратегічні завдання розвитку малого та середнього підприємництва включають підвищення зацікавленості мешканців у започаткуванні власного бізнесу та створення сприятливих правових і організаційно-економічних умов.

Серед ключових заходів на рівні громади: Спрощення реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та отримання інших дозвільних документів шляхом розширення переліку послуг і цифровізації Центру надання адміністративних послуг.

Надання інформаційно-консультативної підтримки підприємцям-початківцям і незайнятому населенню щодо ведення підприємницької діяльності.

2. Популяризація культури підприємництва та місцевого бізнесу.

Досягнення цілі щодо популяризації підприємництва передбачає реалізацію наступних заходів:

- ✓ поширення знань про роль підприємництва в розвитку громади;
- ✓ активізація співпраці з громадськими об'єднаннями підприємців, розвиток соціального підприємництва та підвищення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання;
- ✓ формування культури підприємництва серед населення, зокрема серед соціально вразливих категорій.

3. Ресурсно-інформаційна підтримка розвитку малого та середнього підприємництва.

Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу передбачає забезпечення конструктивного діалогу між бізнесом і органами влади та реалізацію наступних заходів: залучення представників підприємницьких структур і громадських організацій до обговорення чинних та проєктних нормативно-правових актів у сфері господарської діяльності; координація співпраці суб'єктів підприємництва з професійно-технічними навчальними закладами для забезпечення відповідності системи освіти потребам

бізнесу; надання суб'єктам підприємництва земельних ділянок і вільних приміщень комунальної власності для ведення бізнесу.

Очікувані результати реалізації цих заходів:

- ✓ збільшення зайнятості населення через створення нових робочих місць та самозайнятості;
- ✓ наповнення місцевого бюджету за рахунок розвитку підприємництва;
- ✓ розширення ринку споживчих товарів та послуг;
- ✓ вирішення соціально-побутових проблем громади;
- ✓ підвищення підприємницької культури населення;
- ✓ покращення якості та розширення переліку адміністративних послуг для суб'єктів малого та середнього бізнесу;
- ✓ забезпечення фінансової підтримки для участі у грантах, проектах та програмах, спрямованих на всебічний розвиток громади;
- ✓ підвищення обізнаності мешканців щодо можливостей створення бізнесу чи інвестування накопиченого капіталу.

Таблиця 3.1

Орієнтовні джерела фінансування заходів на 2026-2028 роки з реалізації завдань стратегічних цілей Заставнівської міської територіальної громади на 2026 – 2030 роки» (тис.грн.) [51]

Джерело фінансування	2026 рік	2027 рік	2028 рік	Разом
1	2	3	4	5
Всього	39 777,0	74 758,0	102 527,5	217 062,5
Державний бюджет	31 595,0	60 473,0	82 953,1	175 021,1
Обласний бюджет	0	1 500,0	0	1 500,0
Бюджет територіальної громади	7 447,0	10 190,0	16 809,4	34 446,4
Інші джерела	735,0	2 595,0	2 765,0	6 095,0

В табл.3.1. наведено основні джерела фінансування запропонованих заходів н 2026-2028 рр.

Розвиток малого та середнього підприємництва є ключовим чинником соціально-економічного зростання Заставнівської громади. Аналіз діяльності та потреб бізнес-середовища свідчить, що громада має значний потенціал для стимулювання підприємницької активності, проте його реалізацію стримують існуючі бар'єри, зокрема нормативно-правові обмеження, нестабільна економічна ситуація та обмежені фінансові ресурси.

Висновки до розділу 3

Дослідження проведені у третьому розділі дали можливість зробити висновки:

1) Формування сприятливого підприємницького середовища передбачає: спрощення процедур реєстрації та отримання дозволів, розвиток цифрових адміністративних послуг, надання інформаційно-консультативної підтримки та ресурсної допомоги бізнесу, а також популяризацію культури підприємництва серед населення, включно з соціально вразливими категоріями.

2) Очікуваними результатами реалізації цих заходів є: підвищення зайнятості населення, розширення ринку товарів та послуг, поповнення місцевого бюджету, поліпшення якості життя мешканців та зміцнення підприємницької культури.

3) Створення правових, організаційних та фінансових умов для розвитку бізнесу сприятиме формуванню конкурентоспроможної, інноваційної та соціально відповідальної громади, що відповідає стратегічному баченню розвитку Заставнівської міської територіальної громади до 2030 року.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведені дослідження у випускній роботі дозволили досягти поставленої мети і виконати поставлені завдання. Результати роботи будуть впроваджені в діяльність Заставнівської територіальної громади.

Основні висновки та пропозиції наступні:

1) протягом 2014 – 2021 року спостерігався постійний та динамічний ріст доходів територіальних громад, що сталося за рахунок внесення змін до Бюджетного кодексу України та децентралізації влади. Соціологічне дослідження серед населення громади свідчить про позитивну думку щодо проведених реформ і в післявоєнний період у напрямку Євроінтеграції.

2) нами запропоновано нормативи зарахування загальнодержавних податків та зборів для всіх місцевих бюджетів. Завдяки ефективному залученню фінансових ресурсів, зокрема зовнішніх грантів, кредитів та міжнародної підтримки, включно з частковим відшкодуванням збитків, завданих Росією, державі вдалося забезпечити необхідний рівень бюджетної стійкості та зберегти фінансову стабільність на початок 2025 року.

3) У 2024 році дефіцитність бюджетів спостерігалася переважно у прифронтових регіонах, тоді як області, де відновлено державний

контроль, характеризувалися зростанням частки капітальних видатків у загальній структурі витрат, що свідчить про поступове відновлення економічної активності та посилення інвестиційних процесів. Отже, фінансова спроможність місцевих бюджетів залишається нерівномірною між регіонами та значною мірою визначається їхнім географічним положенням, рівнем безпеки й ефективністю місцевого управління.

4) Фінансова діяльність Заставнівської територіальної громади у 2024 році була ефективною та збалансованою: бюджетні кошти розподілені пропорційно пріоритетам соціальної сфери, державні та міжбюджетні трансферти використані за цільовим призначенням, а економія ресурсів дозволила оптимізувати видатки.

5) Загальна сума міжбюджетних трансфертів становила 3,19 млн. грн. Основні напрями – поточні та капітальні трансферти органам місцевого самоврядування, соціально-економічні програми, реконструкція об'єктів та утримання установ громади. Фонд оплати праці по підпорядкованих установах становив близько 10,3 млн. грн.

6) Станом на 01.01.2025 року дебіторська та кредиторська заборгованості за загальним і спеціальним фондами відсутні, що свідчить про високий рівень фінансової дисципліни та ефективне управління бюджетними коштами.

7) Аналіз виконання бюджету громади за звітний рік засвідчує перевищення фактичних надходжень порівняно з плановими показниками, зокрема за рахунок податкових надходжень та податку на доходи фізичних осіб. Коефіцієнт виконання основних джерел доходів перебуває в межах 1,16–1,32, що свідчить про належний рівень фінансової дисципліни та результативне адміністрування податкових платежів.

8) Прогнозні розрахунки на наступні три роки, здійснені з урахуванням помірному темпу зростання у 10%, демонструють стійку позитивну тенденцію збільшення доходної частини бюджету. Це створює передумови для подальшого розвитку інфраструктури, соціальної сфери та реалізації

стратегічних ініціатив громади. Водночас підтримання такої динаміки потребує стабільності економічного середовища та ефективного управління фінансовими ресурсами.

9) Розроблене індивідуальне завдання розвитку Заставнівської ТГ до 2030 р. з врахуванням стратегічної цілі «Конкурентна громада», дозволить збільшити кількість робочих місць, наповнити бюджет, розширити ринок споживчих товарів, зменшити відтік молоді, підвищити підприємницьку культуру населення, забезпечить фінансову підтримку від участі у грантах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Супрон М., Янг Д. Як євроінтеграція вплине на місцеве самоврядування в Україні URL: <https://decentralization.ua/news/19369>
3. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС) URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf
4. Безгін А. Децентралізація та регіональний розвиток відіграють важливу роль у процесах євроінтеграції України – тези Конгресових слухань URL: <https://decentralization.ua/en/news/17187>
5. Україна завершила процес скринінгу на відповідність до Європейського законодавства URL: <https://decentralization.ua/news/20026>
6. Взаємозв'язок між децентралізацією та європейською інтеграцією. Центр східноєвропейських та міжнародних досліджень (ZOiS, Німеччина) 2020. URL: https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Decentralization_ukr_web-2.pdf

7. Громадська думка населення щодо реформи децентралізації. URL: <https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemiotsinki-gromadyan>
8. Бернар М., Розумна децентралізація: шлях до економічного процвітання», VoxUkraine, 2015. URL: <https://voxukraine.org/uk/smart-decentralization-a-bottom-up-path-toward-functioning-institutions-and-economic-prosperity-ukr/>
9. Виконання доходів місцевих бюджетів, Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/en/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv>
10. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, 10 жовтня 2019 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/477/10.10.2019.pdf>
11. ЦНАПи для громадян та бізнесу. URL: <https://my.gov.ua/info/news/207/details>
12. 1 000 000 євро за дикий Захід Карпатських гір або як Новоміська ОТГ грант отримала. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8833?page=2>
13. «Співробітництво громад», аналітичне дослідження, вересень 2019 року. URL: <http://cooperation.acsa.com.ua>
14. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, 10 грудня 2019 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/506/10.12.2019.pdf>
15. Бабак А. З добровільної фази об'єднання громади ми переходимо до об'єднання, заснованого на спроможності. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11593>
16. Розел Ф. Коли місцеві органи влади стають занадто великими: Ризики надмірного злиття. Уроки Німеччини. URL: <https://voxukraine.org/uk/koli-mistsevi-organi-vladi-stayut-zanadto-velikimi-riziki-nadmirnogo-zlittya/>
17. Громадська думка населення щодо реформи децентралізації, Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва,

URL:<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>

18. Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2020-п>

19. У великих громад більше можливостей: експерти проаналізували бюджети 665 ТГ за 2018 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10649>

19. Умланд, А., 2019. Ціна свободи. Як українська децентралізація впливає на пострадянський простір, Vox Ukraine. URL: <https://voxukraine.org/uk/tsina-svobodi-yak-ukrayinska->

20. Романова, В., Умланд, А., 2019. Реформи децентралізації в Україні з 2014 року: досягнення та майбутні проблеми, Chatham House. URL: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges>

21. Мустеца І.В. Аудиторська діяльність в умовах воєнного стану: проблеми, виклики, шляхи вирішення. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2023. Вип. 2 (90). С.48-58. URL: <http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/handle/123456789/1779>

22. Мустеца І.В. Боднар І. Облік доходів та видатків суб'єктів державного сектору. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2021. С.76-77. URL: <http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/handle/123456789/134323>.

23. Мустеца І. В. Використання ші в обробці фінансової інформації / І. В. Мустеца, Н. О. Мустеца // Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку : IV Міжнар. наук.-практ. конф., 20 листоп. 2024 р., м. Харків : електрон. зб. тез. – Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2024. – С. 323–325. URL: <http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/handle/123456789/2664>

24. Мустеца Н. О. Напрями економічного розвитку громад в післявоєнний період / Н. О. Мустеца // Актуальні проблеми розвитку фінансово-економічної системи: пріоритети та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, 17 жовт. 2024 р., м. Лівів / ЛТЕУ. – Львів : ЛТЕУ, 2024. – С. 102–105. URL: <http://rps.chtei-knteu.cv.ua:8585/jspui/handle/123456789/2669>

25. Уманець Л.В. Формування доходів територіальних громад: позитивні зрушення та проблеми. Економічні науки. Випуск 28. 2018. С.286-293.URL:

https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/256/224

26. Казюк Я., Венцел В., Демиденко С., Герасимчук І. Місцеві бюджети: експерти підбили перші підсумки 2017 року : Прес-центр ініціативи "Децентралізація" : веб-сайт. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/8053> (дата звернення 30.09.2025)

27. Куценко Т. Ф., Дударенко Є.Ю. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. Економіка та держава. 2017. №3. С. 64-70.

28. Павлюк А. П. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення : Національний інститут стратегічних досліджень: веб-сайт. URL: www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.p8.

29. Петрушенко Ю. М. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад: концептуальні засади та практичний інструментарій : монографія. Суми : Університетська книга, 2014. 351 с

30. Shylepnytskyi,P., Oktysiuk,A., & Zakharova,O. (2015).Reformamistsevoho samovriaduvannia ta detsentralizatsiia: analiz derzhavnykh rishen[Local government reform and decentralization: analysis of

government decisions]. Kyiv : Mizhnarodnyy tsentr perspektyvnykh doslidzhen.

31. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

32. Гостєва О. Ю. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, як можливість поповнення місцевих бюджетів. Економіка та право. 2020. №2. С.79-84.

33. Горин В. П., Савчук С. В. Резерви нарощування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану. Агросвіт. 2023. № 13. С. 11- 20.

34. Бюджетні орієнтири для складання проектів місцевих бюджетів на 2023 рік. URL: <https://auc.org.ua/novyna/byudzhetni-rik-0>

35. Огляд виконання Державного бюджету України на 2024 рік та рекомендації для 2025 року URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ohlyad-vykonannya-derzhavnoho-byudzhetu-ukrayiny-na-2024-rik-ta>

36. Публічний звіт Голови Державної казначейської служби України Тетяни Слюз про підсумки діяльності Казначейства за 2024 рік / Державна казначейська служба України : офіц. сайт. 2024. URL:<https://www.treasury.gov.ua/dlya-gromadskosti/publicna-informaciya/publiczni-zviti>

37. Дешко А., Шемаєва Л., Касперович Ю. Огляд виконання державного бюджету України на 2024 рік та рекомендації для 2025 року URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-04/az_oglyad-byudzhet-2024_ukr_30042025.pdf

38. Результати виконання митними органами фіскальної функції у 2024 році / Державна митна служба України : офіц. сайт. 2025. 10 січ. URL: <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/rezultati-vikonannia-mitn>

39. Підсумки «митного безвізу» за 2024 рік: український бізнес охоче користується процедурою спільного транзиту / Державна митна служба

України : офіц. сайт. 2025. 16 січ. URL: <https://customs.gov.ua/en/news/ncts-26/post/pidsumki-mitnogo-bezvizu-za>

40. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text>

41. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу. НАЗК. 2024. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-korupsiyi/ sp>

42. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2024 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698

43. Мінфін: за минулий тиждень підприємці отримали 433 пільгові кредити на 1,5 млрд. грн. за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%» / М-во фінансів України : офіц. сайт. 2025. 06 січ. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_minulii_tizhden_pidpriiemtsi_otrim

44. Показники за результатами проведення автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних / розрахунків коригування критеріям оцінки ступеня ризиків / Державна податкова служба України : офіц. сайт. 2025. 03 квіт. URL: <https://www.tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/677594.html>

45. Надходження податків і зборів / Державна податкова служба України : офіц. сайт. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nadhodjennya-podatkov-izboriv/>

47. Про Державний бюджет України на 2025 рік. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

48. Беновська, Л. Видатки місцевих бюджетів в контексті забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів в умовах війни [Текст] / Лілія Беновська, Руслан Карвацький // Світ фінансів. – 2024. – Вип. 1. – С. 85-97.

49. Місцеві бюджети в умовах війни: регіональний вимір та джерела наповнення. Аналітичний центр “Обсерваторія демократії”. URL :<https://od.org.ua/miszevi-budgeti-v-umovah-vijni/>.
50. UKRAINE. Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022 – February 2023. March 2023, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. URL : <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-03/P1801740d1177f03c0ab180057556615b497.pdf>
51. Офіційний сайт Заставніської ТГ URL: <https://zmr.gov.ua>
52. Бюджет Заставніської громади URL: <https://zmr.gov.ua/finansy/byudzhet>
53. Mykhailo Velichko. The impact of war and budget innovations on local government. Financial-economic and accounting-analytical principles of regional development: threats and challenges // Фінансово-економічні та обліково-аналітичні засади розвитку регіонів: загрози та виклики. Матеріали студентської наукової інтернет-конференції іноземними мовами у рамках міжнародного 70-го конгресу «Зв'язки між теорією та практикою в транскордонній освіті в Румунії та Україні», м. Чернівці, 27 травня 2025р. – Чернівці, 2025. – с. 41-44
54. Величко М. Децентралізація територіальних громад в Україні на шляху до Євроінтеграції. Збірник студентських наукових праць ЧТЕІ ДТЕУ, 2025 р.